

Національна академія педагогічних наук України

**НАЦІОНАЛЬНА СТАНДАРТНА КЛАСИФІКАЦІЯ ОСВІТИ
(Концепція)**

- I. Вступ
- II. Концепція МСКО – основа для НСКО (сумісність НСКО та МСКО)
- III. Освітня програма та освітня кваліфікація – базові одиниці класифікації освіти
- IV. Сфера дії НСКО
- V. Наскрізні класифікаційні змінні
- VI. Класифікація та схеми кодування
- VII. Статус та управління НСКО
- VIII. Рівні освіти
 - Рівень освіти 0 – освіта дітей раннього віку: освітній розвиток дітей раннього віку та допочаткова (дошкільна) освіта
 - Рівень освіти 1 – початкова освіта
 - Рівень освіти 2 – основна середня освіта
 - Рівень освіти 3 – повна середня освіта
 - Рівень освіти 4 – післясередня (подальша) невища освіта*
 - Рівні вищої освіти*
 - Рівень освіти 5 – вища освіта короткого циклу
 - Рівень освіти 6 – бакалаврський або еквівалентний рівень
 - Рівень освіти 7 – магістерський або еквівалентний рівень
 - Рівень освіти 8 – докторський або еквівалентний рівень
 - Рівень освіти 9 – постдокторський або еквівалентний рівень
- IX. Галузі освіти (і підготовки)
- X. Додатки
 - Додаток 1: Потенційні освітні траєкторії в НСКО
 - Додаток 2: Кодифікація освітніх програм
 - Додаток 3: Кодифікація освітніх досягнень
 - Додаток 4. Види статистичних даних
 - Додаток 5: Неформальна освіта
 - Додаток 6: Глосарій.

I. ВСТУП

У резолюції 36-ї Генеральної конференції країн-членів ЮНЕСКО у 2011 р., якою затверджено оновлену версію Міжнародної стандартної класифікації освіти (далі – МСКО), зокрема ставиться завдання «взаємодіяти з країнами-членами в процесі приведення змісту національних систем освіти у відповідність до МСКО 2011», й надалі слід «продовжувати періодично аналізувати та переглядати МСКО з метою забезпечити відповідність МСКО новим тенденціям і змінам у політиці та структурі освіти».

Це зобов'язує розробити та запровадити в Україні Національну стандартну класифікацію освіти (далі – НСКО), сумісну з МСКО. Створення НСКО відповідає завданням реалізації Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки та Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затверджених

указами Президента України, впровадження Національної рамки кваліфікацій, затвердженої Кабінетом Міністрів України, європейської та світової інтеграції вітчизняної освітньої сфери.

Ураховуючи, що НСКО в Україні, на відміну від інших країн, відсутня, остільки її створення є стратегічним інноваційним заходом, який потребуватиме переосмислення національної освітньої теорії та практики, включно з тими, що закріплені законодавством і навіть Основним законом України. У свою чергу, НСКО буде орієнтиром для перегляду системи вітчизняного освітнього законодавства, яке значною мірою застаріло і потребує оновлення.

II. КОНЦЕПЦІЯ МСКО – ОСНОВА ДЛЯ НСКО (СУМІСНІСТЬ НСКО ТА МСКО)

МСКО, як частина міжнародної системи економічних і соціальних класифікації ООН, є еталонною класифікацією, що слугує організації та упорядкуванню освітніх програм і відповідних кваліфікацій за рівнями та галузями освіти і є результатом погодження та затвердженням від імені 195 країн-членів ЮНЕСКО.

Ключові поняття та визначення МСКО розроблені таким чином, щоб бути застосовними та дієвими на міжнародному рівні, а також поширеними на весь спектр освітніх систем, незалежно від їх особливостей.

МСКО класифікує освітні програми та відповідні кваліфікації за змістом з використанням двох основних наскрізних класифікаційних змінних – рівні освіти та галузі освіти. Чинна редакція документу представляє оновлений перелік рівнів освіти, а також вводить класифікацію рівнів освітніх досягнень із використанням визнаних освітніх кваліфікацій. Оновлені галузі освіти та їх кодифікацію підготовлено для схвалення 37-ю Генеральною конференцією країн-членів ЮНЕСКО у листопаді 2013 р.

У цілому МСКО ґрунтується на трьох компонентах: (1) погоджених на міжнародному рівні поняттях та визначеннях; (2) системах класифікацій; (3) класифікаціях освітніх програм і відповідних кваліфікацій.

Аналогічно до місця та ролі МСКО в системі класифікацій ООН, НСКО має слугувати Національним класифікатором України.

III. ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ТА ОСВІТНЯ КВАЛІФІКАЦІЯ – БАЗОВІ ОДИНИЦІ КЛАСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ

Основоположними одиницями класифікації в НСКО, як і в МСКО, є національна *освітня програма* та визнана *освітня кваліфікація*, що відповідає цій програмі.

Освітня програма (англ. *educational programme*) визначається як узгоджений комплекс видів освітньої діяльності, що розроблений та організований для досягнення навчальних цілей упродовж певного тривалого і безперервного часу. Цілі включають удосконалення інформації, знань, розумінь, ставлень, цінностей, умінь, поведінки, інших компетентностей (скорочено – знань, умінь, інших компетентностей) у будь-якому особистому, громадянському, соціальному, виробничому контексті. Навчальні цілі, як правило, пов'язують з підготовкою до навчання на більш високому рівні та/або освоєння певної професії чи класу професій, а також можуть бути спрямовані на особистісний розвиток чи дозвілля. Загальною характеристикою освітньої програми є те, що при

досягненні навчальних цілей зазвичай видається сертифікат, який засвідчує її успішне завершення.

Ключові поняття стосовно визначення освітньої програми потрібно розуміти таким чином:

освіта (англ. *education*) – процеси, за допомогою яких суспільство цілеспрямовано передає між людьми заради їх навчання/навченості накопичену інформацію, знання, розуміння, ставлення, цінності, уміння, зразки поведінки, інші компетентності, включно з підготовкою, насамперед професійною, що спрямована на досягнення певних навчальних цілей.

освітня діяльність (англ. *educational activity*) – цілеспрямована діяльність, що включає комунікацію задля навчання/навченості.

комунікація (англ. *communication*) – взаємодія між особами або між особами та інформаційним середовищем, під час якої здійснюється передавання інформації, знань, розумінь, ставлень, цінностей, умінь, поведінки, інших компетентностей.

навчання/навченість (англ. *learning*) – індивідуальне набуття або вдосконалення інформації, знань, розумінь, ставлень, цінностей, умінь, зразків поведінки, інших компетентностей через досвід, практику, викладання, вивчення, дослідження.

організований (англ. *organized*) – структурований для досягнення явно або неявно виражених цілей шляхом комунікації зазвичай за участю учителя, викладача, інструктора.

У межах освітньої програми освітня діяльність може бути згрупована в компоненти – модулі, розділи, курси, предмети, дисципліни (далі – модулі), а також включати ігрові заняття, виробничу практику, дослідницькі проекти чи підготовку дисертації.

Для цілей НСКО, як і МСКО, *освітня кваліфікація* (англ. *educational qualification*) це – офіційне підтвердження, зазвичай у формі документу, успішного завершення освітньої програми або її етапу. Тобто термін «кваліфікація» є синонімом термінам «свідоцтво», «атестат», «диплом», «ступінь». Кваліфікацію можна здобути в результаті (а) успішного завершення повної освітньої програми (кінцева кваліфікація); (б) успішного завершення етапу освітньої програми (проміжна кваліфікація); (в) підтвердження здобутих знань, умінь, інших компетентностей незалежно від участі в освітній програмі. Кредити, одержані за успішне виконання окремих модулів (розділів, курсів, предметів, дисциплін), інших компонентів програми не вважаються кваліфікацією, водночас кваліфікацією вважається достатня кількість кредитів, які в сукупності є еквівалентними кредитному і змістовому виміру відповідної освітньої програми.

У НСКО, як і в МСКО, розглядаються визнані кваліфікації, що відповідають певній освітній програмі та складають основу інформації про *освітні досягнення*. Як правило, одна освітня програма передбачає одержання однієї кваліфікації. Натомість, у деяких випадках кілька програм можуть призводити до одержання однакової кваліфікації, а одна програма – до одержання різних кваліфікацій.

Визнання навчання, здобутого шляхом *неформальної або інформальної* освіти дає змогу здійснювати класифікацію кваліфікацій, одержаних у спосіб демонстрації здобутих знань, умінь, інших компетентностей, що є співставними з успішним завершенням формальної освітньої програми і в результаті цього вимірюваними за допомогою формальної кваліфікації.

Освітні програмами та освітні кваліфікації співвідносяться з рівнями Національної рамки кваліфікацій, що слугує інструментом для диференціації знань, умінь, інших компетентностей і дає змогу громадянам мати уявлення про можливості щодо освітніх досягнень.

При класифікації освітніх програм за рівнями освіти границі переходу від однієї програми до іншої та границі виходу на ринок праці можуть не завжди співпадати з межами переходу від одного рівня освіти до іншого. Можна виокремити три такі випадки: (а) програми, що охоплюють два чи більше рівнів освіти; (б) дві чи більше послідовні програми (цикл програм), що разом складають один рівень освіти; (в) програми, які запроваджуються у формі модулів і не мають чітко визначеної послідовності (модульні програми).

Освітня програма вважається такою, що охоплює більше одного рівня освіти, якщо її тривалість перевищує критерії тривалості рівнів освіти.

Для класифікації програми, яка охоплює більше одного рівня освіти, для співвіднесення певних років програми з відповідними рівнями використовують існуючі перехідні границі в межах програми, такі як її етапи (цикли) чи проміжні кваліфікації. Якщо таких перехідних границь у рамках освітньої програми не існує, тоді при визначенні границь між рівнями освіти слід виходити зі звичайної сукупної тривалості рівня освіти.

Освітні програми, що охоплюють більше ніж один рівень освіти, як правило, не передбачають одержання кваліфікації по завершенні нижчого рівня освіти. У таких випадках для визначення завершення рівня можуть використовуватися інші критерії, наприклад, такі як повна відвідуваність занять останнього року, що класифікується як нижчий рівень освіти, або переведення на рік, що класифікується як вищий рівень освіти.

При повідомленні інформації про кількість вступників або випускників рівня освіти кожний рівень, який охоплює освітня програма, розглядається окремо.

Дві або більше послідовні освітні програми (цикл програм) класифікують у рамках одного рівня освіти тільки за умови, якщо їх об'єднана тривалість задовольняє мінімальному критерію тривалості. У таких випадках перехід від першої до другої або наступної програми в системі освіти не відображається у звітних даних за рівнями освіти, але може бути відображений наданням інформації про будь-які визнані проміжні кваліфікації, одержані в підкатегорії «часткове завершення рівня» або «рівня не завершено». При цьому дані про кількість залучених осіб мають бути представлені в сукупності для всіх програм у рамках рівня. Дані про вступників ураховують тільки тих, кого було зараховано на першу програму рівня, а дані щодо випускників – тільки тих, хто завершив останню програму в рамках цього рівня. Щодо освітніх досягнень, то тільки визнане успішне завершення останньої програми циклу враховується як завершення рівня. Визнане успішне завершення більш ранньої програми в межах рівня повідомляється як підкатегорія «часткове завершення рівня» або «рівня не завершено».

Модульні програми дають змогу гнучко організувати зміст індивідуальної освіти, поєднуючи різні модулі (курси). Комбінація модулів (курсів) вважається освітньою програмою, якщо відповідає прийнятому її визначенню.

Усі учасники будь-якого модуля (курсу), що входить до складу освітньої програми, рахуються залученими до неї, навіть якщо вони опановують лише деякі з модулів (курсів), сукупна тривалість яких коротша, ніж звичайна тривалість даного рівня освіти. Модульна програма вважається успішно завершеною, якщо успішно завершено необхідні за кількістю і типами модулів (курсів) у межах освітньої програми.

IV. СФЕРА ДІЇ НСКО

НСКО охоплює *програми* формальної та неформальної освіти, які пропонуються на будь-якому етапі життя людини. *Кваліфікації*, які визнаються відповідними національними органами освіти, незалежно від способу їх здобуття (шляхом успішного завершення програм формальної та неформальної освіти або самоосвіти), використовуються для визначення

освітніх досягнень. Отже, НСКО не охоплює *програми* інформальної освіти (самоосвіти), побічного/випадкового навчання, а також не враховує *кваліфікації*, які не є визнаними. Формальна та неформальна освіта включає широкий спектр освітніх програм, зокрема загальну, професійно-технічну, вищу, післядипломну освіту, освіту осіб з особливими потребами, дорослих, «другого шансу», відкриту та дистанційну освіту, стажування тощо.

Формальна освіта (англ. *formal education*) визначається як освіта, що інституціалізована, цілеспрямована, спланована за участю державних і визнаних приватних організацій та в цілому становить формальну освітню систему країни з надання освітніх програм і відповідних кваліфікацій, які визнані державою. Відтак, формальні освітні програми одержують визнання від національних органів управління освітою або еквівалентних інституцій, що співпрацюють з останніми. Кваліфікації, одержані в результаті формальної освіти, за визначенням є визнаними, відтак входять до сфери НСКО. Інституціалізація освіти відбувається, коли організація створює структуроване освітнє середовище, зокрема забезпечує взаємодію «учень/студент – учитель/викладач», спеціально розроблену для освіти з метою навчання/навченості.

Формальна освіта головним чином відбувається в закладах із стаціонарною формою навчання в системі безперервної освітньої траєкторії. Такий компонент формальної (зазвичай стаціонарної) освіти особи до її першого виходу на ринок праці називається *первинною* освітою.

Формальна освіта також включає освіту всіх вікових категорій, коли зміст освітніх програм і освітні кваліфікації відповідають змісту та кваліфікаціям первинної освіти. Програми, що частково відбуваються без відриву від роботи, можуть відноситися до формальної освіти, якщо по їх завершенню учасник одержує офіційно визнану кваліфікацію. Такі програми часто реалізуються у форматі співпраці між освітніми закладами та роботодавцями (наприклад, стажування).

Як і формальна освіта, але на відміну від інформальної освіти, побічного/ випадкового навчання, *неформальна освіта* (англ. *non-formal education*) визначається як така, що є інституціалізованою, цілеспрямованою та спланованою освітнім провайдером зазвичай без надання кваліфікацій, визнаних національними органами управління освітою, або без кваліфікацій взагалі, і є додатковою до формальної освіти в процесі навчання впродовж життя. Така освіта надається для забезпечення загального права на освіту. Програми неформальної освіти є доступними для всіх вікових груп, але необов'язково дотримуються структури безперервної траєкторії навчання: можуть бути коротшими за тривалістю та/або менш інтенсивними, переважно впроваджуються у формі короткострокових курсів, практичних занять або семінарів. Водночас офіційно визнані кваліфікації можуть бути одержані шляхом виключної участі в конкретних програмах неформальної освіти тоді, коли неформальна програма доповнює формування компетентностей, набуті в інших контекстах.

Неформальна освіта може включати освітню діяльність, спрямовану на самовдосконалення і, відтак, необов'язково пов'язану з роботою.

Успішне завершення програми неформальної освіти та/або неформальна кваліфікація, як правило, не надає доступу до більш високого рівня освіти, крім випадків, коли така кваліфікація належним чином підтверджена в рамках системи формальної освіти та визнана відповідним національним органом освіти (або еквівалентною установою).

Інформальна освіта (самоосвіта) не розглядається в рамках НСКО в цілях вимірювання участі в освіті, натомість визнані кваліфікації, здобуті шляхом інформальної освіти враховуються при визначенні рівнів освітніх досягнень. Інформальна освіта (англ. *informal education*) визначається як така форма (само)освіти, що є цілеспрямованою та (само)організованою але не інституціалізованою. Інформальна освіта включає навчання, яке може відбуватися в сім'ї, на роботі, у громаді, у повсякденному житті та спрямовується

самостійно. Подібно до формальної та неформальної освіти, інформальну освіта відрізняють від побічного/випадкового навчання.

НСКО також виключає *побічне/випадкове навчання* (англ. *incidental or random learning*), тобто різноманітні форми навчання, що не є організованими або відбуваються в процесі комунікації, яка не є спеціально створеною з метою навчання. Побічне/випадкове навчання може виникати як супутній продукт повсякденної діяльності. Прикладами такого навчання може бути навчання, що відбувається під час зустрічі чи наради, перегляду телепередач, які не створювалися як освітні програми.

V. НАСКРІЗНІ КЛАСИФІКАЦІЙНІ ЗМІННІ

Основними наскрізними класифікаційними змінними НСКО є *рівні та галузі освіти*. У межах рівнів освіти здійснюється подальша класифікація програм та кваліфікацій за *додатковими параметрами (вимірами)*. Ці параметри включають *орієнтацію* програм, *завершення рівня*, *доступ* до більш високих рівнів освіти, а також *розташування* у національній структурі ступенів і кваліфікацій. Не всі додаткові параметри (виміри) є застосовними до всіх рівнів. Крім цього, рівень 0 надалі ділиться за *типами* програм і *віком* цільової групи.

Інші характеристики та ознаки програм і кваліфікацій, крім тих, що описані в НСКО, можуть включати надавача освіти (освітній заклад), освітні умови чи середовище, інституційний контекст, форму освіти, тип учасника або формат участі в освіті.

Рівні

Поняття рівня освіти (далі – рівень) відображає ступінь складності та спеціалізації змісту освітньої програми – від базового до складного.

Класифікація освітніх програм за рівнями має на меті відобразити повний спектр освітніх траєкторій, які є доступними в системі освіти від рівня 0/1 до 9. Особи можуть вибудовувати власні траєкторії освіти в різний спосіб, оскільки освітня система передбачає розгалуження шляхів здобуття освіти, альтернативні послідовності програм і можливості «другого шансу».

Класифікація освітніх програм за рівнями має за мету відобразити їх зміст. Натомість проблематично безпосередньо оцінити та порівняти зміст програм. Відтак, через відсутність безпосередньої одиниці вимірювання змісту освіти, НСКО використовує опосередковані критерії, що дають змогу відносити наявні освітні програми до належних рівнів освіти.

Опосередковані критерії складаються з *основних і додаткових*. Основні критерії вказують необхідні характеристики освітніх програм на відповідному рівні освіти. Додаткові критерії визначають характеристики, які властиві багатьом, проте не всім освітнім програмам певного рівня освіти.

Отже, головним критерієм класифікації програм є *складність і спеціалізація* змісту освіти і те, як цей зміст відображено в *опосередкованих* критеріях. Інституційний контекст не повинен використовуватися в якості критерію класифікації. Наприклад, програми рівня 4 можуть здійснюватися в закладах, які зазвичай надають програми рівня 5 або 6.

Орієнтація

Орієнтація програм розрізняється на рівнях 2-5, з можливістю такої диференціації на рівнях 6-8. Орієнтація має дві категорії: *загальна та професійна* освіта. На рівнях вищої освіти 6-8 замість терміну «загальний» використовується термін «академічна».

Загальна освіта (англ. *general education*) визначається як освітні програми, розроблені для розвитку загальних знань, умінь, інших компетентностей, формування основи для навчання впродовж життя, часто спрямована на підготовку до поглибленого навчання на тому самому або більш високому рівні освіти, опанування професійних освітніх програм, однак не до безпосереднього отримання затребуваної на ринку праці кваліфікації та працевлаштування за конкретною професією.

Професійна освіта (англ. *vocational education*) визначається як освітні програми, розроблені для набуття знань, умінь, інших компетентностей, що безпосередньо стосуються конкретної професії або класу професій. Може здійснюватися на робочому місці, веде до отримання затребуваних на ринку праці професійних кваліфікацій, які визнаються національними органами управління освітою та/або ринком праці як професійно орієнтовані.

Завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти

Вимоги щодо *успішного* завершення освітньої програми, тобто досягнення навчальних цілей, передбачено у специфікації програми та, як правило, включають таке:

- вимоги щодо відвідування (залучення та регулярного відвідування протягом усього останнього року програми) та/або
- продемонстроване здобуття очікуваних знань, умінь та інших компетентностей.

Набуття знань, умінь, інших компетентностей, що складають навчальні цілі, зазвичай перевіряється та підтверджується шляхом:

- успішного складання підсумкового іспиту чи серії іспитів;
- накопичення необхідної кількості навчальних кредитів чи
- успішного проходження формального оцінювання набутих знань, умінь, інших компетентностей.

У системі формальної освіти успішне завершення зазвичай передбачає одержання кваліфікації, що визнається відповідним національним органом освіти.

Оскільки освітні програми на рівнях 0 і 1 та іноді на рівні 4 практично не завершуються присудженням кваліфікації, остільки в цих випадках для визначення успішного завершення замість кваліфікацій використовують інші критерії, наприклад, повне відвідування останнього року програми або переведення на більш високий рівень освіти.

Успішне завершення програми на рівнях 1-3 вважається *«завершенням рівня»*, коли одержана кваліфікація призначена надавати безпосередній доступ до більш високих рівнів освіти. Якщо йдеться про рівень 3, «більш високий рівень освіти» означає рівні 5, 6 або 7. Кваліфікації розглядаються як такі, що надають доступ до більш високих рівнів, навіть якщо цей доступ обмежений тільки деякими програмами на більш високих рівнях освіти.

Успішне завершення програм, які відносяться до рівнів 4-9, вважається завершенням рівня. Водночас, визнані кваліфікації, одержані перед завершенням програми (наприклад, успішне завершення етапу програми, результатом чого є одержання визнаної проміжної кваліфікації), відносяться до нижчого рівня освіти.

Освітні програми та відповідні кваліфікації в рамках рівнів освіти 2 і 3 розрізняються за чотири підкатегоріями:

- 1) *рівень не завершено* (у результаті чого немає безпосереднього доступу до більш високого рівня освіти – як у випадку переходу з рівня 3 на рівні 5, 6 або 7);
- 2) *часткове завершення рівня без безпосереднього доступу* до більш високих рівнів освіти;
- 3) *завершення рівня без безпосереднього доступу* до більш високих рівнів освіти;

4) *завершення рівня з безпосереднім доступом* до більш високих рівнів освіти (як у випадку переходу з рівня 3 на перші програми вищої освіти на рівнях 5, 6 або 7).

Успішне завершення програми на рівнях 2 або 3, яке не дає доступу до програм більш високих рівнів освіти (у випадку рівня 3 це стосується програм рівнів 5, 6 або 7) вважається завершенням рівня або частковим завершенням рівня, якщо програма відповідає таким критеріям: (а) *тривалість* програми становить не менше 2 років на даному рівні; (б) *сукупна тривалість*, рахуючи з початку рівня 1, становить не менше 8 років для програм рівня 2 та не менше 11 років для програм рівня 3. Успішне завершення коротших за тривалістю програм на будь-якому з рівнів НСКО вважається тільки успішним завершенням програми.

Програми, які не відповідають критеріям змісту, мінімальної та сукупної тривалості, відносяться до 1-ї підкатегорії (рівень не завершено). Програми, які відповідають критеріям змісту, мінімальної та сукупної тривалості, та які є частиною циклу програм у рамках одного рівня і не дають безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти, відносяться до 2-ї підкатегорії (часткове завершення рівня). Заключні програми циклу програм, які відповідають критеріям змісту, мінімальної та сукупної тривалості, відносяться до 3-ї підкатегорії (завершення рівня без безпосереднього доступу). Такі програми, як правило, передбачають безпосереднє присудження затребуваних ринком праці кваліфікацій. Крім цього, програми рівня 3, які надають доступ тільки до програм рівня 4, також відносяться до 3-ї підкатегорії (завершення рівня без безпосереднього доступу). Програми, які надають безпосередній доступ до вищої освіти на рівнях 5, 6 або 7, відносяться до 4-ї підкатегорії (завершення рівня з безпосереднім доступом).

Програми для окремо визначених груп учасників (дорослих або осіб з особливими потребами) можуть мати коротшу чи довшу тривалість, ніж аналогічні програми в рамках звичайної освіти на даному рівні освіти. Натомість, успішне завершення програми вважається завершенням рівня тільки за умови, якщо одержана кваліфікація вказує на здобуття таких знань, умінь, інших компетенцій, які є еквівалентними знанням, умінням, іншим компетентностям, здобутим на такому самому рівні в межах звичайної освіти.

Участь у програмі без її успішного завершення не може бути класифікована як завершення рівня чи часткове завершення рівня та, крім рівнів 0 і 1, не розглядається в цілях визначення рівнів освітніх досягнень. Отже, рівень освітніх досягнень осіб, які не завершили успішно певну програму, буде тим рівнем, якого вони досягли перед вступом на цю програму.

У той час як критерії щодо завершення рівня стосуються успішного завершення і відтак є безпосередньо застосовними тільки до *осіб*, освітню *програму* в цілому класифікують відповідно до найвищої можливої кваліфікації, підготовка до якої є метою програми, навіть якщо деякі учасники не здобувають цієї кваліфікації.

Розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій

Програми на рівнях 6 і 7 розрізняються за розташуванням на основі послідовності ступенів і кваліфікацій в національній системі вищої освіти.

Програми рівня 6, які для вступу не вимагають попереднього завершення іншої програми рівня 6, класифікуються як програми першого ступеня/кваліфікації. Усі інші програми рівня 6 класифікуються як програми другого і подальшого ступенів/кваліфікацій.

Програми рівня 7, які для вступу не вимагають попереднього завершення іншої програми рівня 6, класифікуються як програми першого ступеня/кваліфікації. Інші програми рівня 7 можуть вимагати попереднього завершення або програми рівня 6, або іншої програми рівня 7. У рамках НСКО ці програми класифікуються окремо, щоб краще визначати кількість тих, хто вступив уперше, а також кількість випускників рівня 7.

Послідовність програм і кваліфікацій урахується для правильного підрахунку кількості тих, хто перший раз вступив до вищої освіти, та випускників вищої освіти (або її складових рівнів).

Критерії тривалості та сукупної тривалості

У якості критерію для класифікації програм формальної освіти за рівнями в НСКО використовуються такі діапазони *тривалості* програм:

- рівень 0: критерій тривалості відсутній, натомість щоб вважатися виконаною, програма повинна в еквіваленті передбачати не менше 2 годин на день та 100 днів на рік освітньої діяльності;

- рівень 1: тривалість програми може становити від 4 до 7 років (за найбільш поширеної у світі – 6 років);

- рівень 2: тривалість програми може становити від 2 до 5 років (за найбільш поширеної у світі – 3 роки);

- рівень 3: тривалість програми може становити від 2 до 5 років (за найбільш поширеної у світі – 3 роки);

- рівень 4: тривалість програми може становити від 6 місяців до 2-3 років;

- рівень 5: тривалість програми може становити від 2 до 3 років;

- рівень 6: тривалість програми може становити від 3 до 4 і більше років, якщо перехід до цієї програми здійснюється безпосередньо після рівня 3, та 1-2 роки, якщо перехід до цієї програми здійснюється після іншої програми рівня 6;

- рівень 7: тривалість програми може становити від 1 до 4 років, якщо перехід до цієї програми здійснюється після рівня 6, або від 5 до 7 років, коли перехід до цієї програми здійснюється безпосередньо після рівня 3;

- рівень 8: тривалість програми може становити 3-4 роки;

- рівень 9: тривалість програми може становити 3-4 роки;

У якості критерію для класифікації програм формальної освіти за рівнями використовуються такі діапазони *сукупної* тривалості:

- рівень 1+2: сукупна тривалість може становити від 8 до 11 років (за найбільш поширеної у світі – 9 років);

- рівень 1+2+3: сукупна тривалість може бути від 11 до 13 років (за найбільш поширеної у світі – 12 років); при цьому вступ до вищої освіти вимагає не менше 11 років освіти на рівнях 1-3.

При застосуванні критеріїв тривалості до стаціонарно-заочних або модульних програм, тривалість програми повинна вимірюватися в еквіваленті стаціонарної форми.

За критерій віднесення програми до рівня освіти можна використовувати інституційні границі переходу. Вибір національних інституційних границь переходу для знаходження відповідності міжнародним категоріям головним чином зумовлюється змістом освітніх програм, а не їх тривалістю (сукупною тривалістю).

Галузі освіти

Галузь освіти (англ. *field of education*) – домен, зона, область змісту, що охоплюється освітньою програмою, модулем або курсом. Може бути широкою, вузькою (напрям) та деталізованою (спеціальність).

Пропонується трирівневий перелік галузей та їх чотиризначну кодифікацію.

VI. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА СХЕМИ КОДУВАННЯ

Класифікація НСКО складається з паралельних схем кодування освітніх програм (НСКО-Програми, або НСКО-П) та освітніх досягнень (НСКО-Досягнення, або НСКО-Д). В обох схемах виділяють десять окремих рівнів. У межах кожного рівня за необхідності використовуються додаткові параметри для подальшого визначення категорій та підкатегорій. І для освітніх програм, і для освітніх досягнень застосовуються системи тризначного кодування, як це показано в *таблицях 1, 2, 3*.

Таблиця 1

Кодування НСКО: Перша цифра – рівень

Програми		Досягнення	
<i>Код рівня</i>	<i>Назва рівня освітньої програми</i>	<i>Код рівня</i>	<i>Назва рівня освітнього досягнення</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
0	Освіта дітей раннього віку	0	Нижче початкової освіти
1	Початкова освіта	1	Початкова освіта
2	Основна середня освіта	2	Основна середня освіта
3	Повна середня освіта	3	Повна середня освіта
4	Післясередня (подальша) невища освіта	4	Післясередня (подальша) невища освіта
5	Вища освіта короткого циклу	5	Вища освіта короткого циклу
6	Бакалаврський або еквівалентний рівень	6	Бакалаврський або еквівалентний рівень
7	Магістерський або еквівалентний рівень	7	Магістерський або еквівалентний рівень
8	Докторський або еквівалентний рівень	8	Докторський або еквівалентний рівень
9	Постдокторський або еквівалентний рівень	9	Постдокторський або еквівалентний рівень
9(x)	Не класифіковано	9(x)	Не класифіковано

Таблиця 2

Кодування НСКО: Друга цифра – категорії¹

Програми		Досягнення	
<i>Код категорії</i>	<i>Характеристика категорії</i>	<i>Код категорії</i>	<i>Характеристика категорії</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
0	Далі не визначається	0	Далі не визначається
1	Освітній розвиток дітей раннього віку	1	Ніколи не відвідував освітню програму
2	Допочаткова (дошкільна) освіта	2	Деяка частина освіти дітей раннього віку
3	Не застосовується	3	Деяка частина початкової освіти (без завершення рівня 1)
4	Загальна/академічна	4	Загальна освіта

5	Професійна	5	Професійна освіта
6	Орієнтація не визначена ²	6	Орієнтація не визначена ³
7	Не застосовується	7	Не застосовується
8	Не застосовується	8	Не застосовується
9	Не класифіковано	9	Не класифіковано

1 – Програми: тип (рівень 0), орієнтація (рівні 2-8), далі не визначається (рівні 1, 9).
 Досягнення: участь (рівень 0), орієнтація (рівні 2-5), далі не визначається (рівні 1, 6-9).
 2 – Застосовується в НСКО-П на рівнях 6-9.
 3 – Застосовується в НСКО-Д на рівнях 5-9.

Таблиця 3.

Кодування НСКО: Третя цифра – підкатегорії¹

Програми		Досягнення	
<i>Код під-категорії</i>	<i>Характеристика підкатегорії</i>	<i>Код під-категорії</i>	<i>Характеристика підкатегорії</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
0	Далі не визначається	0	Далі не визначається ²
1	Визнане успішне завершення програми є недостатнім для завершення або часткового завершення рівня освіти (відтак без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти)	1	Не застосовується
2	Визнане успішне завершення програми є достатнім для часткового завершення рівня освіти, але без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти	2	Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти
3	Визнане успішне завершення програми є достатнім для завершення рівня освіти, але без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти ³	3	Завершення рівня без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти ³
4	Визнане успішне завершення програми є достатнім для часткового завершення рівня освіти з безпосереднім доступом до більш високих рівнів освіти ^{3,4}	4	Завершення рівня з безпосереднім доступом до більш високих рівнів освіти ^{3,5}
5	Програма першого ступеня/кваліфікації – бакалаврський або еквівалентний рівень (3-4 роки)	5	Не застосовується
6	Тривала програма першого ступеня/кваліфікації – бакалаврський чи магістерський або еквівалентний рівень	6	Не застосовується

7	Програма другого або подальшого ступенів/кваліфікацій – після бакалаврської або еквівалентної програми	7	Не застосовується
8	Програма другого або подальшого ступенів/кваліфікацій – після магістерської або еквівалентної програми	8	Не застосовується
9	Не класифіковано	9	Не класифіковано

1 – Програми: завершення/доступ (рівні 2-5, 8 і 9), розташування у національній системі ступенів/кваліфікацій (рівні 6 і 7), далі не визначається (рівні 0 і 1).
 Досягнення: завершення/доступ (рівні 2-4), далі не визначається (рівні 0 і 1 і 5-9).
 2 – На рівнях НСКО-Д 1 і 5-7, включаючи успішне завершення програми або етапу програми на більш високому рівні, недостатнє для завершення або часткового завершення рівня.
 3 – Для рівня 3 «більш високий рівень освіти» означає рівні 5-7 НСКО-П.
 4 – Для рівнів 5, 8 і 9, усі (повні) програми відносяться до 4-го типу незалежно від того, чи надають вони доступ до більш високих рівнів освіти.
 5 – На рівнях НСКО-Д 2-4, включаючи успішне завершення програми або етапу програми на більш високому рівні, недостатнє для завершення або часткового завершення рівня.

Не всі комбінації категорій та підкатегорій на практиці реалізуються або поширені. Отже, надані тризначні коди обмежуються комбінаціями, які є застосовними. Повний перелік кодів представлено у Додатках 2 і 3. У разі виявлення додаткових комбінацій категорій та підкатегорій перелік тризначних кодів може бути розширено при використанні чинних кодів для позначення додаткових параметрів.

VII. СТАТУС ТА УПРАВЛІННЯ НСКО

НСКО затверджується Міністерством освіти і науки України як Національний класифікатор України: Національна стандартна класифікація освіти: ДК 0XX: 2014.

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України спільно НАПН України є кураторами НСКО і відтак відповідають за своєчасне та доцільне розроблення, підтримання та оновлення цієї еталонної класифікації, а також за рекомендації щодо ефективного й узгодженого використання НСКО в цілях збору та аналізу даних, підготовки пропозицій з удосконалення складу та структури освітньої системи тощо. Ці організації мають підтримувати зв'язок з кураторами інших дотичних класифікацій з метою забезпечення узгодженості всіх взаємопов'язаних класифікацій.

Інші обов'язки зазначених організацій включають таке: опис застосування складових та структури класифікацій при виробленні та представленні статистичних даних; сприяння використанню НСКО для підготовки порівняної статистичної інформації; надання інструкцій та методичних матеріалів, а також навчальної та технічної підтримки з метою забезпечення ефективного впровадження і використання класифікації у сфері освіти, інших сферах суспільної діяльності; запровадження механізмів моніторингу для одержання належного зворотного зв'язку від користувачів НСКО, вирішення проблем, які виникають при застосуванні класифікації; утворення Комісії з питань НСКО разом з іншими партнерами в сфері збору даних з метою перегляду класифікації та надання рекомендацій щодо її застосування.

Навчання з питань упровадження НСКО організовується у формі практичних семінарів і заходів методичної допомоги та співробітництва відповідно до потреб та

існуючих спроможностей зацікавлених сторін. Особлива увага повинна приділятися рекомендаціям щодо класифікації нових, модернізованих або міждисциплінарних програм.

Має бути забезпечено функціонування бази даних з інформацією про національні освітні програми і освітні кваліфікації у рамках формальної освіти відносно НСКО з доступом на сайті Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України та НАПН України, а також в Єдиній державній електронній базі з питань освіти.

З метою забезпечення дотримання НСКО необхідно запровадити механізми контролю якості стосовно її впровадження та застосування. Важливо проводити партнерську експертну оцінку складених схем національних освітніх програм і кваліфікацій у співробітництві з відповідними зацікавленими сторонами, включаючи представників роботодавців.

Комісія з питань НСКО має надавати консультації та рекомендації стосовно класифікації національних освітніх програм і кваліфікацій, аналізувати чинну редакцію НСКО та визначати потенційні аспекти для подальшого розвитку. Склад комісії формується з представників Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України та НАПН України, кураторів інших взаємопов'язаних класифікацій та ключових партнерів у сфері збору даних, таких як Держстат, Науково-дослідний Інститут соціально-трудова відносин Мінсоцполітики України. На тимчасовій основі мають додатково залучатися експерти з питань освіти, статистики та класифікації, які обізнаними зі специфікою НСКО та представляють різні регіони країни і види економіки, а також представники спільнот учених і користувачів.

VIII. РІВНІ ОСВІТИ

У викладених нижче розділах описані десять рівнів освіти за НСКО. Розділи для кожного рівня освіти мають наступну структуру

А. Основні характеристики описують цілі програм на різних рівнях освіти, спосіб організації навчання та типові методи оцінювання, а також вимоги щодо вступу. Для деяких рівнів освіти широко відомі й усталені національні найменування програм указуються для полегшення розуміння відповідності між освітніми програмами та рівнями освіти.

Б. Критерії класифікації більш формально описують те, як класифікуються освітні програми на відповідному рівні освіти із застосуванням основних і додаткових критеріїв.

В. Положення стосовно програм, які охоплюють кілька рівнів освіти, надають більш докладні рекомендації щодо класифікації освітніх програм, які охоплюють рівень освіти і водночас виходять за його рамки.

Г. Додаткові параметри (виміри) описують характеристики, які розрізняють різні типи програм у межах рівнів освіти за такими чинниками, як орієнтація програми, завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти, тривалість програми або її розташування в національній системі ступенів/кваліфікацій.

Ґ. Програми, які також включені до рівня освіти, зазначають менш поширені програми або програми неформальної освіти (наприклад, програми для осіб з особливими потребами, дорослих або програми «другого шансу»), які можуть не відповідати всім критеріям класифікації (наприклад, типовому віку вступу), але є еквівалентними до інших програм, класифікованих на цьому рівні освіти відповідно до їх складності та змісту.

Д. Класифікація освітніх програм містить докладні коди рівнів, категорій та підкатегорій НСКО-П, які призначаються освітнім програмам.

Е. *Класифікація освітніх досягнень* містить докладні коди рівнів, категорій та підкатегорій НСКО-Д, які призначаються освітнім кваліфікаціям і аналогічним показникам успішного завершення освітніх програм. Тут також зазначається, у яких випадках освітні кваліфікації повинні класифікуватися на рівні НСКО-Д, який є відмінним від рівня НСКО-П відповідної освітньої програми, у межах якої зазвичай одержується та чи інша кваліфікація.

Рівень освіти 0 – освіта дітей раннього віку: освітній розвиток дітей раннього віку та допочаткова (дошкільна) освіта

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 0 (далі – рівень 0, або освіта дітей раннього віку), як правило, розробляються на основі цілісного підходу до сприяння ранньому інтелектуальному, фізичному, соціальному та емоційному розвитку дитини та вводять дитину в середовище організованого навчання поза родиною. Рівень 0 стосується тих програм для дітей раннього віку, які мають компонент цілеспрямованої освіти та спрямовані на формування компетентностей, необхідних для участі в шкільному та суспільному житті, і таким чином готують дитину до початкової освіти.

На цьому рівні програми необов'язково є суворо структурованими; їхня мета – проводити організований та доцільний комплекс освітніх заходів у безпечному фізичному середовищі. Такі програми дають змогу навчатися у взаємодії з іншими дітьми під керівництвом і наглядом персоналу/освітян, зазвичай, у формі творчих та ігрових занять.

Рівень 0 розрахований для дітей, які не досягли віку вступу до рівня 1. Існує дві категорії програм рівня 0: програми *освітнього розвитку для дітей раннього віку* та програми *допочаткової (дошкільної) освіти*. Перша категорія передбачає зміст освіти, розроблений для дітей віком від 0 до 2 років, а друга розрахована на дітей віком від 3 років до вступу в початкову освіту.

З метою співставності даних на міжнародному рівні термін «освіта дітей раннього віку» використовується як загальна назва рівня 0.

Б. Критерії класифікації

Для визначення освіти дітей раннього віку доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) педагогічні особливості програми;
- б) інституційний контекст;
- в) типовий цільовий вік дітей, для яких призначена програма;
- г) інтенсивність/тривалість програми.

Додаткові критерії

- а) кваліфікація персоналу;
- б) наявність нормативно-правової бази;
- в) переважно не є частиною обов'язкової освіти.

Особливості *освітнього розвитку дітей раннього віку* можна описати так: навчальне середовище характеризується зосередженістю на зоровому сприйнятті та мовленнєвих аспектах, сприяє самовираженню з акцентом на оволодіння мовою та використання мови в цілях осмисленої комунікації. Передбачаються можливості для активної гри з метою розвитку координації та моторики дітей у взаємодії з персоналом. Програми, які

забезпечують тільки догляд (нагляд, харчування та охорону здоров'я) у НСКО не включаються.

Специфіка допочаткової (дошкільної) освіти можна описати так: у процесі взаємодії з однолітками та педагогами діти вдосконалюють використання мови та соціальні компетентності, розвивають логічне мислення, здатність аргументувати та обговорювати власний процес мислення. Дітей також знайомлять з абеткою та математичними поняттями, розумінням і використанням мови та заохочують вивчати навколишній світ і довкілля. Фізичні вправи в ігровій формі тощо під педагогічним наглядом та ігрові заняття можуть використовуватися як навчальні можливості з метою зміцнення соціальної взаємодії з однолітками та розвитку компетентностей, самостійності та готовності до школи.

Програми рівня 0 зазвичай впроваджуються на базі закладів у середовищі, організованому для групи дітей. Рівень 0 не враховує діяльність виключно в родинному середовищі, яка, хоча і є цілеспрямованою, однак не організована у формі «програми» (наприклад, неофіційне навчання дітей батьками, родичами чи друзями).

Верхня границя віку для категорії допочаткової (дошкільної) освіти залежить від нормативного віку вступу до рівня 1, тобто до початкової освіти.

Особливої уваги при класифікації потребують інтегровані програми освітнього розвитку дітей раннього віку, які охоплюють дві категорії рівня 0 (тобто освітні програми для дітей віком від 0 років і до початку освіти на рівні 1). Програми, які діляться на роки, етапи або цикли, згідно з їх змістом класифікуються як програми освітнього розвитку дітей раннього віку або як програми допочаткової (дошкільної) освіти. За відсутності поділу програм класифікація за двома категоріями має проводитися на основі віку учасників освіти.

З огляду на міжнародну порівнюваність, щоб бути класифікованою за рівнем 0, освітня програма повинна передбачати освітню діяльність в еквіваленті не менше 2-х годин на день та 100 днів на рік.

Вимоги до педагогічної кваліфікації освітян слугують опосередкованим критерієм освітньої програми та давати змогу відрізнити освіту для дітей раннього віку від догляду за дітьми, який не ставить вимогу щодо залучення персоналу зі спеціальною педагогічною підготовкою.

Наявність рекомендацій чи нормативно-правової бази, підготовленої або визнаної відповідними національними органами управління освітою (міністерством освіти, іншим відповідним міністерством чи підпорядкованою установою), є ефективним опосередкованим критерієм освітньої програми. Така база може включати стандарти (наприклад, Базовий компонент), методичні рекомендаційні або інструкції, які визначають можливості щодо навчання дітей раннього віку.

Необов'язкові освітні програми, створені для періоду перед початком обов'язкової освіти, та які відповідають вищезазначеним критеріям, відносять до рівня 0. Водночас, перший етап або цикл обов'язкової освіти дітей також відноситься до рівня 0, якщо відповідає критеріям цього рівня. Відтак, початок обов'язкової освіти не є достатнім критерієм для розрізнення програм рівнів 0 та 1.

В. Положення стосовно освітніх програм, які охоплюють кілька рівнів освіти

Освітні програми, які охоплюють рівні 0 і 1, неактуальні (практично не реалізуються) в національній освіті.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Вік цільової групи є єдиним параметром, що диференціює освітні програми рівня 0.

Г. Програми, які також включені до рівня 0

Рівень 0 включає програми для дітей з особливими потребами згідно з критерієм цього рівня незалежно від віку дитини.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні 0

Освітні програми на рівні 0 мають код 010 для програм освітнього розвитку дітей раннього віку і код 020 для програм допочаткової (дошкільної) освіти. Для цих програм подальша диференціація за підкатегоріями (третя цифра коду) не передбачається.

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівнях 0 і 1

При класифікації освітніх досягнень рівень 0 (нижче початкової освіти) використовується для осіб, які ніколи не відвідували освітньої програми, які брали участь у деяких програмах освіти для дітей раннього віку (рівень 0), або які відвідували певну частину програм початкової освіти, але не завершили успішно рівень 1 (незалежно від того, чи відвідували програми рівня 0). Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що стосуються допочаткової (дошкільної) та початкової освіти, представлені в *таблиці 4* (див. рівень освіти 1).

Рівень освіти 1 – початкова освіта

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 1 (далі – рівень 1, або початкова освіта), зазвичай спрямовані на формування в учнів елементарних умінь читання, письма та математики (тобто грамоти та кількісного мислення) і закладання міцного підґрунтя для навчання та розуміння основних галузей знань, особистісного та соціального розвитку, підготовки дітей до основної середньої освіти. Цей рівень передбачає навчання на елементарному рівні складності з мінімальною спеціалізацією, як що така є.

Освітня діяльність на рівні 1 (особливо в перші роки навчання) у більшості випадків організована за широкими навчальними напрямками, переважно із застосуванням інтегрального підходу. Як правило, один основний учитель відповідає за групу (клас) учнів і організовує навчальний процес, хоча клас може мати більше одного вчителя, особливо з певних специфічних предметів.

Зазвичай, єдиним критерієм вступу на цьому рівні є вік дитини, що в світовій практиці типово становить не менше 5 (інколи 4) і не більше 7 років. Більшість програм цього рівня тривають 6 років, хоча діапазон тривалості становить від 4 до 7 років. Відтак початкова освіта, як правило, триває до віку 10-12 років. Після завершення початкової освіти можна продовжувати освіту на рівні 2 (основна середня освіта).

У цілях забезпечення міжнародної порівнюваності в якості найменування рівня 1 використовується термін «початкова освіта».

Б. Критерії класифікації

Для визначення початкової освіти доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) систематизоване навчання елементарних знань, умінь, інших компетентностей;
- б) типовий вік вступу та тривалість програми;

в) організація навчання, як правило, одним основним учителем, який відповідає за клас.

Додаткові критерії

а) частина обов'язкової освіти .

Межа між рівнем 0 і рівнем 1 співпадає з границею переходу до освітньої системи, у якій розпочинається систематичне навчання читання, письма та математики. Хоча деякі програми рівня 0 уже певною мірою ознайомлюють дітей з цим, однак ще не формують міцні елементарні компетентності в цих предметних галузях, отже, не мають достатньої відповідності критеріям віднесення до рівня 1. Перехід від допочаткової (дошкільної) до початкової освіти, як правило, відмічається вступом до освітніх закладів або програм, заснованих або визначених державою.

Учителі для рівня 1, переважно, мають підготовку з педагогічних методів і підходів до викладання основних предметів.

Початкова освіта є обов'язковою освітою. Остання починається раніше з частини (наприклад, для 5-річних дітей) допочаткової (дошкільної) освіти.

В. Положення стосовно програм, що охоплюють кілька рівнів освіти

Освітні програми, які охоплюють рівні 0 і 1, або рівні 1 і 2 неактуальні (практично не реалізуються) в національній освіті.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Відсутні.

Г. Програми, які також включені до рівня 1

Рівень 1 також включає програми, призначені для осіб з особливими потребами, якщо такі програми надають систематизоване навчання елементарних компетентностей читання, письма та математики, незалежно від віку учасника.

Цей рівень також включає програми «другого шансу» або програми реінтеграції на рівні початкової освіти. Такі освітні програми спрямовані на тих, хто не завершив початкової освіти, даючи змогу повернутися до освітньої системи та одержати початкову освіту, або тих, хто завершив початкову освіту, але бажають вступити до освітньої програми чи одержати професію, не маючи достатньої кваліфікації. Учасники таких програм за віком, як правило, старші за цільову групу рівня 1, але не обов'язково дорослі.

Формальні та неформальні програми подолання безграмотності, які за рівнем складності змісту подібні до програм початкової освіти і розраховані на людей, старших за віком, ніж звичайні учні рівня 1, також ураховують у цьому рівні.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні 1

Усі освітні програми на рівні 1 мають код 100. Подальша диференціація за категоріями чи підкатегоріями (друга та третя цифра коду) не передбачається.

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівнях 0 і 1

При кодифікації освітніх досягнень особливої уваги потребують особи, які відвідували, але не завершили початкову освіту.

При класифікації освітніх досягнень визнані кваліфікації в рамках програм рівня 2, які не вважаються достатніми для завершення або часткового завершення рівня 2, класифікуються як рівень 1 (наприклад, програми, тривалість яких становить менше 2 років на рівні 2 або сукупна тривалість яких становить менше 8 років від початку рівня 1).

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до програм рівнів 0 і 1 та кваліфікацій, одержаних у рамках програм основної середньої освіти, але недостатніх для завершення або часткового завершення рівня 2, представлені в *таблиці 4*.

Таблиця 4

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівнів 0 і 1 (НСКО-Д)

Рівень НСКО-Д		Категорія		Підкатегорія	
<i>Код</i>	<i>Назва</i>	<i>Код</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Код</i>	<i>Характеристика</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
0	Нижче початкової освіти	01	Ніколи не відвідували освітню програму	010	Ніколи не відвідували освітню програму
		02	Деяка частина освіти дітей раннього віку	020	Деяка частина освіти дітей раннього віку
		03	Деяка частина початкової освіти (без завершення рівня)	030	Деяка частина початкової освіти (без завершення рівня)
1	Початкова освіта	10	Початкова освіта	100	Включаючи визнане успішне завершення програми основної середньої освіти, що є недостатнім для завершення або часткового завершення рівня

Рівень освіти 2 – основна середня освіта

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 2 (далі – рівень 2, або основна середня освіта) консолідують і розвивають навчальні результати, досягнуті на рівні 1, закладають підвалини для навчання впродовж життя та розвитку особистості, розширення освітніх можливостей. В окремих випадках на рівні 2 можуть бути освітні програми професійного спрямування.

Програми цього рівня організовані за предметно орієнтованими навчальними планами та знайомлять учнів з теоретичними поняттями широкого спектру предметів. Учителі мають педагогічну підготовку з предметів, що викладають.

Рівень 2 починається після 4-7 років освіти на рівні 1. Вступ до рівня 2, як правило, відбувається у віці від 10 до 13 років.

Програми рівня 2 у різних країнах називаються по-різному. В Україні використовується термін «основна середня освіта».

Б. Критерії класифікації

Для визначення основної середньої освіти доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) перехід до предметно орієнтованого навчання;
- б) вступні вимоги;
- в) сукупна тривалість від початку рівня 1.

Додаткові критерії

- а) типовий вік вступу;
- б) спеціалізація вчителів на конкретних предметах та кваліфікація вчителів;
- в) зв'язок із обов'язковою освітою.

Межа між рівнем 1 і рівнем 2 співпадає з границею переходу, після якої особливого наголосу набуває предметно орієнтоване навчання.

Цей рівень вимагає завершення рівня 1 або здатності засвоювати зміст на рівні 2 завдяки поєднанню попередньо одержаної освіти та життєвого і трудового досвіду. В Україні вимогою для вступу до програм рівня 2 є успішне завершення рівня 1.

Рівень 2 закінчується після 8-11 років освіти від початку рівня 1 з найбільш поширеною у світі сукупною тривалістю 9 років. Наприкінці рівня 2 учні зазвичай мають вік від 14 до 16 років (найчастіше 15 років).

Учителі, які викладають на рівні 2, окрім педагогічної кваліфікації, мають кваліфікацію з одного або кількох предметів, відтак клас має кількох учителів, які навчають з відповідних предметів або предметних галузей.

Основна середня освіти є обов'язковою.

В. Положення стосовно програм, що охоплюють кілька рівнів освіти

Освітні програми, які охоплюють рівні 2 і 3, неактуальні (практично не реалізуються) в національній освіті.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Два параметри розрізняють освітні програми на рівні 2:

- орієнтація програми;
- завершення рівня та доступ до більш високого рівня освіти.

Орієнтація програми

Визначено такі дві категорії орієнтації програми:

- загальна;
- професійна.

Завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти

Для рівня 2 виділяються наступні чотири підкатегорії завершення рівня та доступу до більш високого рівня освіти. Не всі з них актуальні (практично реалізовані) для національної освіти.

1) *Рівень 2 не завершено (отже, без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти):* короткотривалі кінцеві програми (або цикл програм) тривалістю менше 2 років на рівні 2 або які закінчуються раніше, ніж через 8 років сукупної тривалості від початку рівня 1. Ці програми не надають доступу до рівня 3. Успішне завершення таких програм не вважається завершенням рівня 2.

2) *Часткове завершення рівня 2 без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти:* програми, що є частиною послідовності (циклу) програм на рівні 2 тривалістю щонайменше 2 роки на цьому рівні, які закінчуються після щонайменше 8 років сукупної тривалості від початку рівня 1. Ці програми не надають безпосереднього доступу до рівня 3.

Успішне завершення таких програм вважається тільки частковим завершенням рівня 2 (оскільки тільки остання програма циклу в більшості випадків надає доступ до рівня 3).

3) *Завершення рівня 2 без безпосереднього доступу до більш високих рівнів освіти:* програми тривалістю щонайменше 2 роки на рівні 2, які закінчуються після щонайменше 8 років сукупної тривалості від початку рівня 1, але не надають безпосереднього доступу до рівня 3. Хоча ці програми й вважаються кінцевими, їх успішне завершення відповідає вимогам завершення рівня 2.

4) *Завершення рівня 2 з безпосереднім доступом до більш високих рівнів освіти:* будь-які програми, що надають безпосередній доступ до рівня 3.

Г. Програми, що також включені до рівня освіти 2

Рівень 2 також включає програми, що призначені для осіб з особливими потребами та розроблені для подальшого навчання, розпочатого на рівні 1, та/або формують компетентності, необхідні для працевлаштування.

Цей рівень також включає програми «другого шансу» або реінтеграції в рамках основної середньої освіти. Такі освітні програми зазвичай спрямовані на осіб, які залишили освіту після завершення початкової освіти, але до завершення основної середньої освіти, і дають змогу відновитись в освітній системі та здобути основну середню освіту, або тих, хто завершив основну середню освіту, але бажають вступити до освітньої програми чи одержати професію, не маючи для цього достатньої кваліфікації. Учасники таких програм за віком, як правило, старші за цільову групу рівня 2.

Цей рівень також включає освітні програми для дорослих, що еквівалентні за складністю змісту до освіти, яка впроваджується в рамках інших програм цього рівня.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 2

Програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм і підкатегоріями на основі завершення рівня та доступу до більш високих рівнів освіти. Кодифікацію програм основної середньої освіти представлено в *таблиці 5*.

Таблиця 5

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 2 (НСКО-П)

Категорія (орієнтація)		Підкатегорія (завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти)	
Код	Назва	Код	Назва
1	2	3	4
24	Загальна основна середня освіта	241	Недостатне для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		242	Достатне для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		243	Достатне для завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		244	Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти
25	Професійна основна середня	251	Недостатне для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої

	освіта		освіти
		252	Достатнє для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		253	Достатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		254	Достатнє для завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні освіти 2

При класифікації освітніх досягнень визнані кваліфікації в рамках програм рівня 2, які не вважаються достатніми для завершення або часткового завершення рівня 2, класифікуються як рівень 1 (див. також *таблицю 4*).

Визнані кваліфікації в межах програм рівня 3, які не вважаються достатніми для того, щоб класифікуватися як завершення або часткове завершення рівня 3, класифікуються як рівень 2.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до основної середньої освіти, та кваліфікацій, одержаних у рамках програм повної середньої освіти, але недостатніх, щоб уважатися завершенням або частковим завершенням рівня, представлені в *таблиці 6*.

Таблиця 6

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 2 (НСКО-Д)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти)</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
10	Початкова освіта	100	Визнане успішне завершення програм основної середньої освіти, недостатнє для завершення або часткового завершення рівня
24	Загальна основна середня освіта	242	Достатнє для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		243	Достатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		244	Достатнє для завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти
25	Професійна основна середня освіта	252	Достатнє для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		253	Достатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
		254	Достатнє для завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти

¹ Включаючи визнане успішне завершення програми або етапу програми повної середньої освіти, що є недостатнім для завершення або часткового завершення рівня.

Рівень освіти 3 – повна середня освіта

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 3 (далі – рівень 3, або повна середня освіта) зазвичай завершують середню освіту, достатню для вступу до вищої освіти, або надають компетентності, необхідні для працевлаштування, або поєднують обидві цілі.

На цьому рівні програми пропонують більш різноманітне, спеціалізоване та поглиблене навчання, є більш диференційованими, мають ширший перелік варіантів і потоків, доступних для учнів, порівняно з рівнем 2. Учителі на рівні 3 є висококваліфікованими фахівцями з відповідних предметів або предметних галузей.

Рівень 3 починається після 8-11 років освіти, рахуючи від початку рівня 1. Учні, як правило, переходять на цей рівень у віці від 14 до 16 років. Програми рівня 3 закінчуються через 11-13 років після початку рівня 1 (або приблизно у віці 17-18 років), за найбільш поширеною у світі сукупною тривалістю такого навчання 12 років.

Програми, що класифікуються як рівень 3, у різних країнах називаються по-різному. В Україні для найменування рівня 3 використовується термін «повна середня освіта».

Б. Критерії класифікації

Для визначення повної середньої освіти доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) другий/заключний етап загальної та професійної середньої освіти;
- б) вступні вимоги;
- в) сукупна тривалість від початку рівня 1.

Додаткові критерії

- а) більш диференційовані програми з ширшим переліком варіантів і потоків;
- б) учительські кваліфікації.

Програми, з яких формується повна середня освіта, можуть бути загальними чи професійними. Деякі з цих програм надають безпосередній доступ до рівнів освіти 4 та/або 5, 6 чи 7. При визначенні границь переходу між рівнями освіти проводиться відповідність між загальною та професійною освітніми траєкторіями.

Рівень 3 вимагає завершення основної середньої освіти (рівня 2) або здатності засвоювати зміст рівня освіти 3 завдяки поєднанню попередньо одержаної освіти та життєвого і трудового досвіду. В Україні вступ до програм рівня 3 вимагає наявності кваліфікації (свідоцтва) на рівні 2.

Перехід від рівня 2 до рівня 3 співпадає з границею переходу до такої системи освіти, програми якої пропонують учням більш різноманітне, спеціалізоване та поглиблене навчання з певних предметів чи предметних галузей. Як правило, такі програми є більш диференційованими та з доступним ширшим переліком варіантів і потоків.

Стандарти для учительських кваліфікацій на рівні 3 можуть відрізнятися від стандартів для рівня 2. Крім педагогічної освіти, учителі повинні мати більш високу кваліфікацію з предмету, який вони викладають.

В. Положення стосовно програм, що охоплюють кілька рівнів освіти

Освітні програми, які охоплюють рівні 2 і 3, 3 і 4 або 3 і 5 потребують особливої уваги при класифікації. Тільки ті класи, етапи або цикли, які відповідають критеріям для рівня 3, можуть бути віднесені до рівня освіти 3. Ті класи (курси), етапи або цикли навчання, які відповідають критеріям для рівнів 2, 4 і 5 мають бути класифіковані відповідно в рамках рівнів 2, 4 і 5.

Якщо тривалість професійної програми рівня 3 на два чи більше років довша, ніж тривалість загальної програми рівня 3 у межах однієї освітньої системи, слід уважати, що така програма охоплює повну середню освіту (рівень 3) та післясередню (подальшу) невищу освіту (рівень 4) або вищу освіту короткого циклу (рівень освіти 5). Класи (курси), етапи або цикли, які виходять за межі загальної програми рівня 3, слід відносити до рівнів 4 або 5 залежно від складності програмного змісту

Г. Додаткові параметри (виміри)

Два параметри розрізняють освітні програми на рівні МСКО 3:

- орієнтація програми;
- завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти.

Орієнтація програми

Визначені такі дві категорії орієнтації програми:

- загальна освіта;
- професійна освіта.

Завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти

Для рівня 3 виділяють наступні чотири підкатегорії завершення рівня та доступу до більш високих рівнів освіти. Не всі з них актуальні (практично реалізовані) для національної освіти.

1) *Рівень 3 не завершено (отже, без безпосереднього доступу до перших програм вищої освіти на рівнях 5, 6 чи 7):* короткотривалі кінцеві програми (або цикл програм) тривалістю менше 2 років на рівні 3 чи які закінчуються раніше, ніж через 11 років сукупної тривалості від початку рівня 1. Ці програми не надають безпосереднього доступу до рівнів освіти 5, 6 чи 7. Успішне завершення таких програм не вважається завершенням рівня 3. Ці програми не надають безпосереднього доступу і до рівня освіти 4.

2) *Часткове завершення рівня 3 без безпосереднього доступу до перших програм вищої освіти на рівнях освіти 5, 6 чи 7):* програми, що є частиною циклу програм на рівні 3 тривалістю щонайменше 2 роки на цьому рівні, які закінчуються після щонайменше 11 років сукупної тривалості від початку рівня 1. Ці програми не надають безпосереднього доступу до рівнів освіти 5, 6 чи 7. Успішне завершення таких програм вважається тільки частковим завершенням цього рівня (оскільки тільки остання програма циклу в більшості випадків надає доступ до вищої освіти на рівнях освіти 5, 6 чи 7). Ці програми не надають безпосереднього доступу і до рівня освіти 4.

3) *Завершення рівня 3 без безпосереднього доступу до перших програм вищої освіти на рівнях освіти 5, 6 чи 7):* програми тривалістю щонайменше 2 роки на цьому рівні, які закінчуються після щонайменше 11 років сукупної тривалості від початку рівня 1. Ці програми можуть бути кінцевими або надавати безпосередній доступ до рівня освіти 4. Успішне завершення таких програм відповідає вимогам завершення рівня 3.

4) *Завершення рівня 3 з безпосереднім доступом до перших програм вищої освіти на рівнях 5, 6 чи 7):* будь-які програми, що надають безпосередній доступ до перших програм

вищої освіти на рівнях 5, 6 чи 7. Ці програми можуть надавати безпосередній доступ до рівня освіти 4.

Г. Програми, які також включені до рівня освіти 3

Рівень 3 також включає програми, призначені для осіб з особливими потребами, що за складністю змісту еквівалентні до інших програм рівня 3.

Цей рівень може включати окремі професійні програми другого циклу у випадках, коли границі переходу наприкінці другого циклу відповідають границям переходу між рівнями за іншими, в основному загальними, траєкторіями, що пропонуються в освітній системі.

Цей рівень також включає програми «другого шансу» або програми реінтеграції в рамках повної середньої освіти. Такі програми розраховані на осіб, які залишили освіту до одержання повної середньої освіти, та дають змогу відновитися в освітній системі та здобути повну середню освіту, або на тих, хто завершив повну середню освіту, але бажають вступити до освітньої програми чи одержати професію, не маючи для цього достатньої кваліфікації. Учасники таких програм за віком, як правило, старші за цільову групу рівня 3.

Рівень 3 також включає освітні програми для дорослих зі складністю змісту, що еквівалентний до освіти за іншими програми цього рівня.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 3

Програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм і за підкатегоріями на підставі завершення рівня та доступу до більш високих рівнів освіти. Не всі комбінації орієнтації та завершення і доступу до більш високих рівнів освіти реально існують або поширені в освітній системі. Кодифікація програм повної середньої освіти представлена в таблиці 7.

Таблиця 7

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 3 (НСКО-П)

Категорія (орієнтація)		Підкатегорія (завершення рівня та доступ до більш високого рівня освіти)	
Код	Назва	Код	Назва
1	2	3	4
34	Загальна повна середня освіта	341	Недостатне для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до післясередньої (подальшої) невищої освіти або вищої освіти
		342	Достатне для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до післясередньої (подальшої) невищої освіти або вищої освіти
		343	Достатне для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти [але з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]
		344	Достатне для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти [також з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]
35	Професійна повна середня освіта	351	Недостатне для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до післясередньої (подальшої) невищої освіти або вищої освіти

		352	Достатнє для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до післясередньої (подальшої) невищої освіти або вищої освіти
		353	Достатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти [але з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]
		354	Достатнє для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти [також з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні освіти 3

При класифікації освітніх досягнень визнані кваліфікації в рамках програм рівня 3, які не вважаються достатніми для завершення рівня 3, класифікуються як рівень 2.

Визнані кваліфікації в межах програм рівня освіти 4, які є недостатніми, щоб класифікуватися як завершення рівня освіти 4, відносять до рівня 3.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до повної середньої освіти та кваліфікацій, представлені в *таблиці 8*.

Таблиця 8

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 3 (НСКО-Д)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (завершення рівня та доступ до більш високих рівнів освіти)</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
24	Загальна основна середня освіта	244	Визнане успішне завершення програм загальної повної середньої освіти, недостатнє для завершення або часткового завершення рівня
25	Професійна основна середня освіта	254	Визнане успішне завершення програм професійної повної середньої освіти, недостатнє для завершення або часткового завершення рівня
34	Загальна повна середня освіта	342	Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до післясередньої (подальшої) невищої освіти або вищої освіти
		343	Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти [але з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]
		344	Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти ¹ [також з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]
35	Професійна повна середня освіта	352	Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до післясередньої (подальшої) невищої освіти або вищої освіти
		353	Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти [але з можливим безпосереднім доступом до

		післясередньої (подальшої) невищої освіти]
	354	Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти ¹ [також з можливим безпосереднім доступом до післясередньої (подальшої) невищої освіти]
¹ Включаючи визнане успішне завершення етапу програми у рамках післясередньої (подальшої) невищої освіти, що є недостатнім для завершення рівня.		

Рівень освіти 4 – післясередня (подальша) невища освіти

А. Основні характеристики

Післясередня (подальша) невища освіта передбачає навчання на базі середньої освіти та готує як до виходу на ринок праці, так і до вступу до вищої освіти. Така освіта спрямована на індивідуальне здобуття знань, умінь, інших компетентностей нижчого ступеня складності, ніж для вищої освіти. Програми на рівні освіти 4 [далі – рівень 4, або програми післясередньої (подальшої) невищої освіти] розроблені, щоб надати особам, які завершили рівень 3, одержати кваліфікації, які не є вищою освітою, але які є необхідними для переходу до вищої освіти або працевлаштування, коли здобута кваліфікація рівня 3 не надає їм такого доступу. Наприклад, випускники загальних програм рівня 3 можуть вибрати здобуття професійної кваліфікації, що не відноситься до вищої освіти, або випускники професійних програм рівня 3 можуть піти шляхом підвищення рівня здобутої кваліфікації або подальшої спеціалізації. З огляду на складність змісту програми рівня 4 не можуть уважатися програмами вищої освіти, хоча очевидно, що вони відносяться до післясередньої (подальшої) освіти.

Завершення програми рівня 3 є вимогою для вступу до рівня 4. Натомість вимоги вступу до цього рівня зазвичай нижчі, ніж для вступу до рівнів освіти 5, 6 чи 7.

Як правило, програми цього рівня створюються для безпосереднього виходу на ринок праці. Однак, цей рівень може включати загальні програми для учнів, які завершили рівень 3, але хочуть збільшити свої шанси вступу до вищої освіти. Водночас програми, метою яких є повторення змісту програм рівня 3 – зокрема програми, призначені готувати учнів до іспитів для вступу до вищої освіти – відносяться до рівня 3.

Програми, які відносять до рівня 4, у різних країнах світу називаються по-різному. В Україні для найменування рівня освіти 4 використовується термін «післясередня (подальша) невища освіта».

Б. Критерії класифікації

Для визначення післясередньої (подальшої) невищої освіти доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) орієнтація;
- б) складність змісту вище рівня 3 та нижче рівня вищої освіти;
- в) вступні вимоги.

Додаткові критерії

Відсутні.

Програми рівня 4 здебільшого слугують для розширення, а не для поглиблення знань, умінь, інших компетентностей учасників, які завершили програми рівня 3. Такі програми в багатьох випадках несуттєво складніші за програми рівня 3, але їх зміст зазвичай більш спеціалізований або деталізований, ніж у програмах повної середньої освіти. Водночас програми цього рівня менш складні, ніж програми вищої освіти, і можуть упроваджуватися в різних освітніх закладах, не тільки в тих, які вважаються закладами післясередньої (подальшої) невищої освіти.

В. Положення стосовно програм, що охоплюють кілька рівнів освіти

Не стосується.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Два параметри розрізняють освітні програми на рівні 4:

- орієнтація програми;
- доступ до більш високих рівнів освіти.

Орієнтація програми

Визначено такі дві категорії орієнтації програми:

- загальна;
- професійна.

Доступ до більш високих рівнів освіти

Для рівня 4 виділяють наступні три підкатегорії завершення рівня та доступу.

1) *Рівень 3 не завершено*: модулі, курси або етапи програм є надто короткотривалими для завершення рівня. Ці програми не надають доступ до перших програм вищої освіти на рівнях освіти 5-7. Успішне завершення таких модулів, курсів чи етапів не вважається завершенням рівня 4.

2) *Завершення рівня 4 без безпосереднього доступу до перших програм вищої освіти на рівнях освіти 5, 6 чи 7* (в основному призначені для безпосереднього виходу на ринок праці).

3) *Завершення рівня 4 з безпосереднім доступом до перших програм вищої освіти на рівнях освіти 5, 6 чи 7* або з розширенням доступу до вищої освіти.

Г. Програми, які також включені до рівня освіти 4

Цей рівень також включає освітні програми для дорослих, що за складність змісту подібні до освіти, яка надається за іншими програмами цього рівня.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 4

Програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм і за підкатегоріями на підставі завершення рівня та доступу. Не всі комбінації категорій і підкатегорій існують або поширені на цьому рівні освіти. Кодифікація програм післясередньої (подальшої) невищої освіти представлена в *таблиці 9*.

Таблиця 9

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 4 (НСКО-П)

Категорія (орієнтація)		Підкатегорія (завершення рівня та доступ до більш високого рівня освіти)	
Код	Назва	Код	Назва
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
44	Післясередня (подальша) невища освіта, загальна	441	Недостатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
		443	Достатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
		444	Достатнє для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти
45	Післясередня (подальша) невища освіта, професійна	451	Недостатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
		453	Достатнє для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
		454	Достатнє для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні освіти 4

При класифікації освітніх досягнень визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапу програми рівня освіти 5, які не вважаються достатніми для завершення рівня 5, класифікуються як рівень 4.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до кваліфікацій післясередньої (подальшої) невищої освіти, представлені в *таблиці 10*.

Таблиця 10

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 4 (НСКО-Д)

Категорія (орієнтація)		Підкатегорія (завершення рівня та доступ до більш високого рівня освіти)	
Код	Назва	Код	Характеристика
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
34	Загальна повна середня освіта	344	Визнане успішне завершення етапу загальної програми післясередньої (подальшої) невищої освіти, недостатнє для завершення рівня
35	Професійна повна середня освіта	354	Визнане успішне завершення етапу професійної програми післясередньої (подальшої) невищої освіти, недостатнє для завершення рівня
44	Післясередня (подальша) невища освіта, загальна	443	Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
		444	Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти ¹
45	Післясередня (подальша) невища освіта, професійна	453	Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
		454	Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти ¹

¹ Включаючи визнане успішне завершення програми або етапу програми вищої освіти короткого циклу, що є недостатнім для завершення рівня.

Вища освіта

Вища освіта здійснюється на базі середньої освіти та забезпечує освітню діяльність у спеціалізованих галузях освіти, характеризується високим ступенем складності та спеціалізації змісту, включає те, що зазвичай розуміють як академічну освіту, але водночас охоплює просунуту професійну освіту. Вища освіта містить рівні освіти 5, 6, 7, 8 і 9 (далі – рівні 5, 6, 7, 8 і 9), що відповідно іменуються: вища освіта короткого циклу, бакалаврський чи еквівалентний рівень, магістерський чи еквівалентний рівень, докторський чи еквівалентний рівень, постдокторський чи еквівалентний рівень.

Перші програми рівнів 5, 6 чи 7 вимагають успішного завершення програм рівня 3, які надають безпосередній доступ до перших програм вищої освіти. Вступити до цих програм також можна після завершення рівня 4. Крім кваліфікаційних вимог, вступ до освітніх програм цього рівня також може залежати від вибору предметної галузі та/або оцінок, одержаних на рівнях 3 або 4. До того ж, може передбачатися необхідність успішного складання вступних випробувань.

У вищій освіті програми завжди класифікують на тому самому рівні, що і кваліфікації, які присуджуються в разі їх успішного завершення (крім випадків, коли програма частково відноситься до рівня 3). Відтак, на відміну від рівнів 0, 1, 2 і 3, поняття програми, що охоплює кілька рівнів освіти, для вищої освіти не застосовується.

Як правило, існує чітка ієрархія кваліфікацій, що присуджуються по завершенню програм вищої освіти. Однак, на відміну від програм рівнів 1, 2, 3 і 4, програми на рівнях 5, 6 і 7 можуть існувати паралельно, без необхідності послідовного переходу від одного рівня до іншого. Завершення програми рівня 3 або 4 може надавати доступ до низки перших програм вищої освіти на рівнях 5, 6 і 7, залежно від їх наявності в освітній системі та/або додаткових вимог щодо вступу. Такі програми включають:

- програми вищої освіти короткого циклу на рівні 5 (тривалістю щонайменше 2 роки);
- бакалаврські або еквівалентні програми першого ступеня на рівні 6 (3-4 роки);
- тривалі бакалаврські або еквівалентні програми першого ступеня на рівні 6 (більше 4 років);
- тривалі магістерські або еквівалентні програми першого ступеня на рівні 7 (не менше 5 років).

Перехід між програмами на рівні вищої освіти не завжди є чітко окресленим, також може надаватися можливість поєднувати програми та переносити кредити з однієї програми до іншої. У певних випадках кредити, одержані за попередніми завершеними освітніми програмами, можуть також зараховуватися для завершення програми на більш високому рівні освіти. Наприклад, наявність кредитів, здобутих за програмами рівня 5, може зменшити кількість кредитів або тривалість навчання, необхідні для завершення програми рівня 6. В ряді випадків передбачена можливість вступу на рівень 6 або 7 відразу після рівня 3. Практично більшість студентів повинні спочатку завершити рівень 6, перш ніж одержати можливість вступати на рівень 7.

Вступ на рівень 8 зазвичай вимагає успішного завершення рівня 7.

Вступ на рівень 9 потребує успішного завершення рівня 8.

На *рисунку 1* зображені категорії програм вищої освіти та траєкторії між ними.

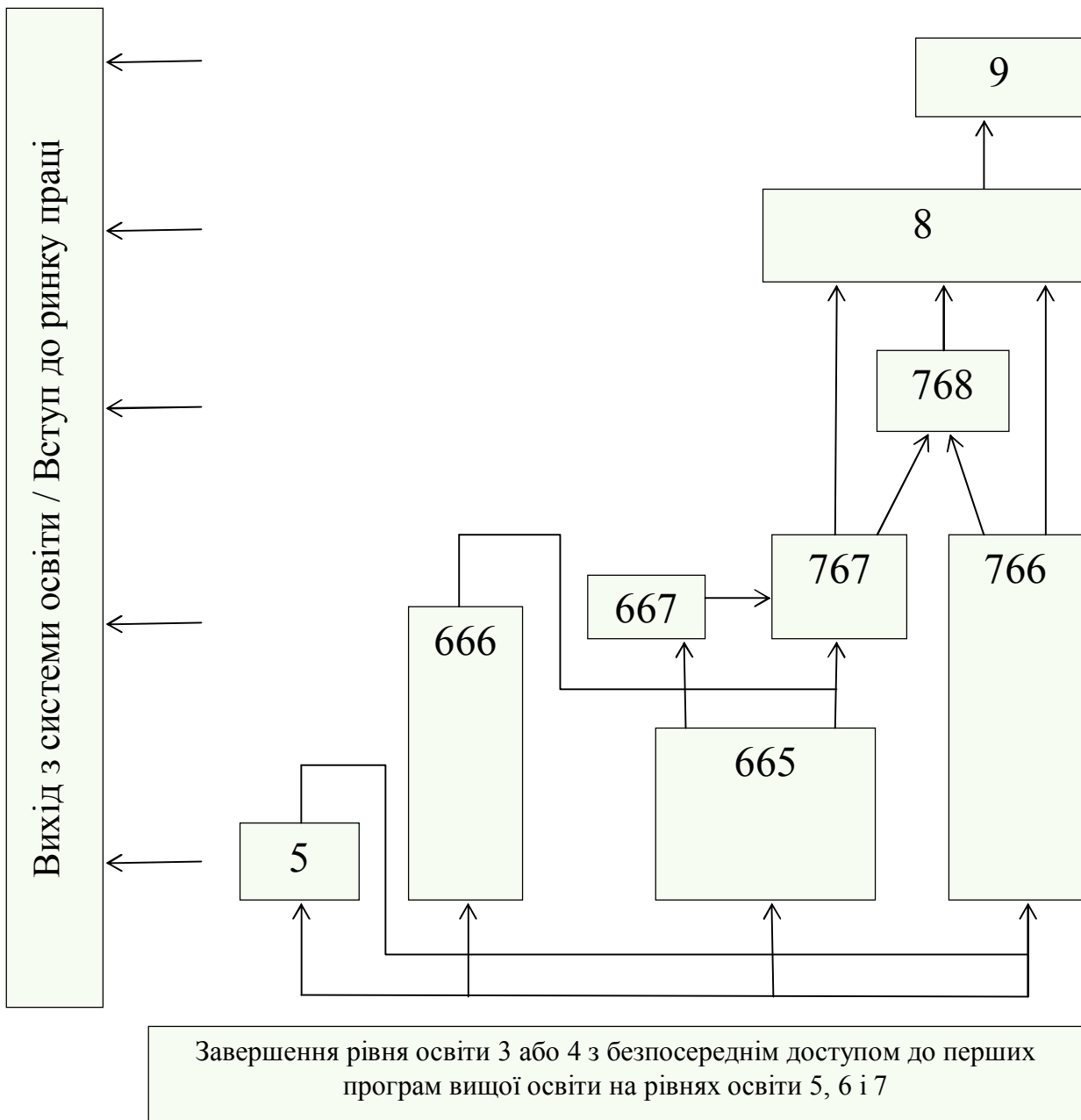


Рисунок 1. Траєкторії вищої освіти в НСКО

Рівень освіти 5 – вища освіта короткого циклу

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 5 (далі – рівень 5, або вища освіта короткого циклу) в основному призначені для надання учасникам професійних знань, умінь, інших компетентностей. Зазвичай такі програми пов'язані з практикою та конкретною професією і готують студентів до виходу на ринок праці. Однак ці програми також можуть забезпечувати шлях до інших програм вищої освіти. Академічні програми вищої освіти нижчого за бакалаврський або еквівалентний рівень також відносять до рівня 5.

Вступ до програм рівня 5 вимагає успішного завершення рівня 3 або 4 з доступом до вищої освіти. Програми рівня 5 більш складні за змістом, ніж програми рівнів 3 і 4, але коротші та зазвичай менш теоретичні, ніж програми рівня 6.

Хоча програми рівня 5 головним чином призначені для підготовки до працевлаштування, вони можуть надавати можливість для переходу на програми рівнів 6 або 7. Після завершення таких програм рівня 5 можна продовжувати освіту на рівні 6 (бакалаврському або еквівалентному) чи за тривалими програмами першого ступеня рівня 7 (магістерського чи еквівалентного).

Програми, які класифікують за рівнем 5, можуть називатися по-різному. У цілях міжнародної порівнюваності для найменування рівня 5 в Україні використовується термін «вища освіта короткого циклу».

Б. Критерії класифікації

Для визначення вищої освіти короткого циклу доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) зміст програм вищої освіти короткого циклу;
- б) вступні вимоги;
- в) мінімальна тривалість рівня.

Додаткові критерії

- а) інституційні границі переходу;
- б) типова тривалість рівня.

Мінімальна тривалість програм на рівні 5 становить два роки, але зазвичай, хоча не завжди, не перевищує три роки. У разі модульних програм, за якими кваліфікації присуджуються за накопиченими кредитами, у цілях порівняння необхідно визначати відповідний обсяг часу та інтенсивність програми.

Границя переходу від закладу невищої освіти до закладу вищої освіти може допомогти визначити межу між повною середньою освітою (рівень 3), післясередньою (подальшою) невищою освітою (рівень 4) та вищою освітою. Упровадження програм рівня 5 часто здійснюється іншими навчальними закладами, ніж ті, які реалізують програми рівнів 6, 7, 8 і 9.

В. Положення стосовно програм, які охоплюють кілька рівнів освіти

Програми, які охоплюють рівні 3 і 5, потребують особливої уваги при класифікації. Тільки ті роки (курси), етапи чи цикли, які відповідають критеріям рівня 5, можуть бути віднесені до рівня освіти 5. Ті роки (класи), етапи або цикли, які відповідають критеріям рівня 3, мають бути класифіковані як рівень 3.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Два параметри розрізняють освітні програми на рівні 5:

- орієнтація програми;
- завершення рівня.

Орієнтація програми

Виділяють такі дві категорії орієнтації програми:

- загальна;
- професійна.

За уточнення міжнародних визначень академічної та професійної освіти, вони можуть бути застосовані також до рівня 5 замість пари термінів щодо загальної та професійної орієнтації.

Завершення рівня

Для рівня 5 виділяють наступні дві категорії завершення рівня.

1) *Рівень 5 не завершено*: етап (або програма) на рівні 5 тривалістю менше двох років, що є недостатнім для завершення рівня 5.

2) *Завершення рівня 5*: програма на рівні 5 тривалістю від двох років, що є достатнім для завершення рівня 5.

Г. Програми, які також включені до рівня освіти 5

Цей рівень також включає освітні програми для дорослих або програми безперервної освіти, складність змісту яких є еквівалентною до освіти, що надається за іншими програмами цього рівня.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 5

Програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм і за підкатегоріями на підставі завершення рівня. Кодифікація програм на рівні 5 представлена в таблиці 11.

Таблиця 11

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 5 (НСКО-П)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (завершення рівня)</i>	
Код	Назва	Код	Назва
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
54	Вища освіта короткого циклу, загальна ¹	541	Недостатне для завершення рівня
		544	Достатне для завершення рівня
55	Вища освіта короткого циклу, професійна ¹	551	Недостатне для завершення рівня
		554	Достатне для завершення рівня

¹ Використовується на рівні освіти 5 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні освіти 5

При класифікації освітніх досягнень визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапу (або програми) на рівні 5, які є недостатніми для завершення рівня 5, класифікуються як рівень освіти 4. У цілях визначення рівнів освітніх досягнень участь без визнаного успішного завершення програми рівня 5 не враховується.

Визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапу програми (перед одержанням першого ступеня), не вважаються достатніми для завершення рівня 6 і відносяться до освітніх досягнень на рівні 5.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до рівня 5, представлені у таблиці 12.

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 5 (НСКО-Д)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (завершення рівня)</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
44	Післясередня (подальша) невища освіта, загальна	444	Визнане успішне завершення загальної ¹ програми (або етапу) короткого циклу вищої освіти, що не є достатнім для завершення рівня
45	Післясередня (подальша) освіта, професійна	454	Визнане успішне завершення професійної ¹ програми (або етапу) короткого циклу вищої освіти, що не є достатнім для завершення рівня
54	Вища освіта короткого циклу, загальна	540	Далі не визначається ²
55	Вища освіта короткого циклу, професійна	550	Далі не визначається ²
56	Вища освіта короткого циклу, невизначеної ³ орієнтації	560	Далі не визначається ²

¹ Використовується на рівні 5 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.

² Включаючи визнане успішне завершення програми короткого циклу вищої освіти, достатнє для завершення рівня 5, або програми чи етапу програми на бакалаврському або еквівалентному рівні, недостатніх для завершення рівня освіти 6.

³ Використовується на рівні 6 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.

Рівень освіти 6 – бакалаврський або еквівалентний рівень***А. Основні характеристики***

Програми на рівні освіти 6 (далі – рівень 6, чи бакалаврський або еквівалентний рівень) головним чином призначені для надання учасникам проміжних за складністю академічних та/або професійних знань, умінь, інших компетентностей, що ведуть до здобуття першого ступеня чи еквівалентної кваліфікації. На цьому рівні програми зазвичай ґрунтуються на теоретичній підготовці, можуть включати практичний компонент і спираються на новітні дослідження та/або провідний професійний досвід. Ці програми традиційно впроваджуються університетами або рівнозначними закладами вищої освіти.

Викладання на цьому рівні часто проходить у формі лекцій науково-педагогічного персоналу, який зазвичай повинен мати кваліфікацію на рівні освіти 7, 8 чи 9 або передовий досвід професійної діяльності у відповідній галузі. Програми цього рівня необов'язково передбачають виконання дослідницької роботи або підготовку дослідницької кваліфікаційної роботи (дисертації), але якщо ця вимога існує, таке дослідження є менш глибоким і менш самостійним або здійснюється з більшим керівництвом, ніж на рівнях освіти 7, 8 і 9.

Вступ до таких програм зазвичай вимагає успішного завершення програми рівнів 3 або 4 з доступом до вищої освіти, а також може залежати від предметної галузі та/або оцінок,

одержаних на рівні 3 та/або 4. Крім цього, може бути вимога успішного складання вступних іспитів. Вступ або перехід до рівня 6 також іноді можливий після успішного завершення рівня 5. Після завершення програм рівня 6 можна продовжити освіту на рівні 7 (магістерський або еквівалентний рівень), хоча не всі програми рівня 6 надають доступ до рівня освіти 7. Програми рівня 6 не дають безпосереднього доступу до рівня освіти 8 (докторський або еквівалентний рівень).

Програми, які класифікують як рівень 6, можуть називатися по-різному. У цілях міжнародної порівнюваності для найменування рівня 6 в Україні використовується термін «бакалаврський або еквівалентний рівень».

Б. Критерії класифікації

Для визначення бакалаврського або еквівалентного рівня доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) теоретична та/або професійна основа змісту;
- б) вступні вимоги;
- в) мінімальна сукупна тривалість програми (першого ступеня);
- г) розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій.

Додаткові критерії

- а) кваліфікація науково-педагогічного персоналу;
- б) відсутність безпосереднього доступу до програм рівня освіти 8.

Програми цього рівня зазвичай передбачають три або чотири роки стаціонарного навчання на рівні вищої освіти. У разі присудження ступеня за накопиченням кредитів, потрібен порівнюваний обсяг часу та рівень інтенсивності програми.

Програми на рівні 6, як правило, ведуть до одержання першого ступеня або еквівалентної кваліфікації вищої освіти (хоча можливе одержання кваліфікації рівня 5 перед вступом до програми рівня 6). Ці програми можуть включати практичний компонент та/або періоди виробничої практики разом із теоретичною підготовкою. До цього рівня також відносяться програми на одержання першого ступеня подовженої тривалості, якщо вони є еквівалентними до бакалаврських програм за складністю змісту. Крім цього, програми, що ведуть до одержання другого або подальшого ступеня, відносять до рівня 6, якщо за складністю змісту вони є еквівалентними до програм, які вже класифіковані в рамках цього рівня та відповідають іншим основним критеріям. Програми другого або подальшого ступеня на цьому рівні зазвичай тривають від 1 до 2 років, часто є професійно орієнтованими та пропонують більш вузьку спеціалізацію, ніж програми першого ступеня, але за змістом не є істотно складнішими. Програми рівня 6 необов'язково передбачають підготовку ґрунтового і самостійного дисертаційного дослідження чи кваліфікаційної роботи (дисертації).

Вимога до викладацького персоналу мати кваліфікацію на рівні освіти 8 чи 9 може бути ефективним опосередкованим критерієм визначення освітніх програм цього рівня. Це дає змогу відрізнити програми рівня 5 від програм рівня 6.

В. Положення стосовно програм, що охоплюють кілька рівнів

Не стосується.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Два параметри використовуються для диференціації освітніх програм на рівні 6:

- орієнтація програми;
- тривалість програми і розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій.

Орієнтація програми

Виділяють такі дві категорії орієнтації програми:

- академічна;
- професійна.

Тривалість програми і розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій

Стосовно тривалості програми і розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій на рівні 6 виділяють наступні чотири підкатегорії.

- 1) *Етап (або програма) у рамках першого ступеня на бакалаврському або еквівалентному рівні з сукупною тривалістю (на рівні вищої освіти) не менше трьох років, що є недостатнім для завершення рівня 6;*
- 2) *Програма першого ступеня на бакалаврському або еквівалентному рівні з сукупною тривалістю (на рівні вищої освіти) від трьох до чотирьох років;*
- 3) *Програма першого ступеня подовженої тривалості на бакалаврському або еквівалентному рівні з сукупною тривалістю (на рівні вищої освіти) від чотирьох років;*
- 4) *Програма другого або подальшого ступеня на бакалаврському або еквівалентному рівні (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми).*

Г. Програми, які також включені до рівня освіти 6

Цей рівень також включає освітні програми для дорослих або програми безперервної освіти, складність змісту яких є еквівалентною до освіти, що надається за іншими програмами цього рівня.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 6

Програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм і за підкатегоріями на основі комбінованого параметру тривалості програми/розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій. Кодифікація програм на рівні 6 представлена в таблиці 13.

Таблиця 13

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 6 (НСКО-II)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (тривалість/розташування)</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика (опис)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
64	Бакалаврський або еквівалентний рівень, академічний	641	Недостатня для завершення рівня
		645	Перший ступінь (3-4 роки)
		646	Подовжений перший ступінь (більше 4 років)
		647	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми)
65	Бакалаврський або	651	Недостатня для завершення рівня

	еквівалентний рівень, професійний	655	Перший ступінь (3-4 роки)
		656	Подовжений перший ступінь (більше 4 років)
		657	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми)
66	Бакалаврський або еквівалентний рівень, невизначеної ¹ орієнтації	661	Недостатня для завершення рівня
		665	Перший ступінь (3-4 роки)
		666	Подовжений перший ступінь (більше 4 років)
		667	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми)
¹ Використовується на рівні 6 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти			

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні освіти 6

При класифікації освітніх досягнень визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапів програми (до одержання першого ступеня), які не є достатніми для завершення рівня 6, класифікуються як рівень 5. Участь без визнаного успішного завершення програми рівня 6 не враховується.

Визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапів програми першого ступеня на рівні освіти 7 (або тривалої магістерської програми на здобуття першого ступеня, або магістерської чи еквівалентної програми після завершення бакалаврської програми), які є недостатніми для завершення рівня 7, класифікують як освітні досягнення на рівні 6.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до рівня 6, представлені в таблиці 14.

Таблиця 14

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 6 (НСКО-Д)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
54	Вища освіта короткого циклу, загальна	540	Далі не визначається ¹
55	Вища освіта короткого циклу, професійна	550	Далі не визначається ¹
56	Вища освіта короткого циклу, орієнтація невизначена ²	560	Далі не визначається ¹
64	Бакалаврський або еквівалентний рівень, академічний	640	Далі не визначається ³
65	Бакалаврський або еквівалентний рівень, професійний	650	Далі не визначається ³

66	Бакалаврський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ²	660	Далі не визначається ³
<p>¹ Визнане успішне завершення програми чи її етапу на бакалаврському або еквівалентному рівні, недостатніх для завершення рівня 6.</p> <p>² Використовується на рівнях 6 і 7 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.</p> <p>³ Включаючи визнане успішне завершення програми на бакалаврському або еквівалентному рівні, достатньої для завершення рівня 6, або програми чи етапу програми на магістерському або еквівалентному рівні, недостатніх для завершення рівня освіти 7.</p>			

Рівень освіти 7 – магістерський або еквівалентний рівень

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 7 (далі – рівень 7, чи магістерський або еквівалентний рівень), як правило, призначені для надання учасникам поглиблених академічних та/або професійних знань, умінь, інших компетентностей, що ведуть до здобуття другого ступеня або еквівалентної кваліфікації. Програми цього рівня можуть мати істотний науково-дослідницький компонент, але ще не призводять до присудження докторської кваліфікації. Програми зазвичай ґрунтуються на теоретичній підготовці, можуть включати практичний компонент і спираються на новітні дослідження та/або провідний професійний досвід. Ці програми традиційно впроваджуються університетами або рівнозначними закладами вищої освіти.

Викладання на цьому рівні часто проходить у формі лекцій науково-педагогічного персоналу, який повинен мати кваліфікацію на рівні освіти 7, 8 або 9. Програми цього рівня можуть передбачати виконання дослідницького проекту або дослідницької кваліфікаційної роботи (дисертації), що мають бути більш глибокими, ніж на рівні 6, та менш ґрунтовні, ніж на рівні освіти 8.

Вступ до програм рівня 7, які готують до здобуття другого чи подальшого ступеня, зазвичай вимагає успішного завершення програми рівнів 6 або 7. У випадку програм подовженої тривалості, які готують до здобуття першого ступеня, який є еквівалентом магістерського ступеня, вступ вимагає успішного завершення програми рівнів 3 або 4, що надають доступ до вищої освіти. Вступ до таких програм може залежати від вибору предметної галузі та/або оцінок, одержаних на рівні 3 та/або 4. Крім цього, може бути запроваджена вимога успішного складання вступних іспитів. Програми рівня 7 мають істотно складніший зміст, ніж програми рівня 6, і зазвичай більш спеціалізовані. Після їх завершення, як правило, можна продовжувати освіту на рівні освіти 8, хоча не всі програми рівня 7 надають безпосередній доступ до рівня 8.

Програми рівня 7 у різних країнах називають по-різному. У цілях міжнародної порівнюваності для найменування рівня 7 в Україні використовується термін «магістерський або еквівалентний рівень».

Б. Критерії класифікації

Для визначення магістерського або еквівалентного рівня використовуються такі критерії:

Основні критерії

а) теоретична та/або професійна основа змісту;

- б) розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій;
- в) вступні вимоги.

Додаткові критерії

- а) мінімальна сукупна тривалість програми першого ступеня подовженої тривалості;
- б) безпосередній доступ до програм рівня освіти 8.

Програми цього рівня зазвичай готують до здобуття *другого або подальшого ступеня* після одержання першого ступеня на основі програм рівнів 6 або 7. Еквівалентні професійні кваліфікації, також відносяться до рівня 7, якщо вони не були віднесені до рівня 6.

Програми тривалістю щонайменше п'ять років, які готують до одержання *першого ступеня/кваліфікації*, відносяться до цього рівня, якщо вони є еквівалентними до магістерських програм за складністю змісту. Такі програми, як правило, передбачають підготовку ґрунтовної та самостійної кваліфікаційної роботи або дисертації. У такому разі здобутий ступінь/кваліфікація надає безпосередній доступ до рівня 8 або програми, що є еквівалентною до програми другого або подальшого ступеня, уже віднесеної до рівня 7. До цього рівня також відносяться професійні програми з високим ступенем спеціалізації, які мають аналогічну або більшу сукупну тривалість у вищій освіті (наприклад, у галузі медицини, стоматології, ветеринарії, а також у деяких випадках права та інженерії), які з огляду як широти, так і глибини, охоплюють еквівалентний обсяг змісту, хоча такі програми, як правило, не передбачають підготовки кваліфікаційної роботи чи дисертації.

Тривалість стаціонарного навчання за програмами другого або подальшого ступеня на цьому рівні зазвичай становить від одного до чотирьох років. Якщо присудження ступеня здійснюється за накопиченням кредитів, потрібен порівнюваний обсяг часу та рівень інтенсивності. Таким чином, сукупна тривалість навчання на рівні вищої освіти становить, як правило, від п'яти до восьми років або навіть довше.

В. Положення стосовно програм, які охоплюють кілька рівнів освіти

Не стосується.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Два параметри диференціюють освітні програми на рівні 7:

- орієнтація програми;
- розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій.

Орієнтація програми

Виділяють такі дві категорії орієнтації:

- академічна;
- професійна.

Розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій

Стосовно розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій на рівні 7 виділяють наступні чотири підкатегорії.

1) *Етап (чи програма) у рамках першого ступеня на магістерському або еквівалентному рівні з сукупною тривалістю (у межах вищої освіти) менше п'яти років, що є недостатнім для завершення рівня 7.*

2) Програма першого ступеня подовженої тривалості на магістерському або еквівалентному рівні з сукупною тривалістю (у межах вищої освіти) не менше п'яти років (що не вимагає попередньої вищої освіти).

3) Програма другого або подальшого ступеня на магістерському або еквівалентному рівні (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми).

4) Програма другого або подальшого ступеня на магістерському або еквівалентному рівні (після успішного завершення іншої магістерської чи еквівалентної програми).

Г. Програми, які також включені до рівня 7

Рівень 7 може включати програми, що ведуть до присудження дослідницьких кваліфікацій та спеціально призначені для підготовки до проведення оригінальних досліджень, але нижче рівня докторського ступеня. Ці програми часто відповідають багатьом аналогічним критеріям, які застосовуються для програм рівня 8, але зазвичай мають коротшу тривалість (сукупна тривалість від п'яти до шести років від початку вищої освіти), не мають такого рівня самостійності, що вимагається від здобувачів вищих дослідницьких кваліфікацій, та готують для вступу до програм рівня освіти 8. У межах рівня ці програми класифікують залежно від їх розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій. Такі програми неактуальні (практично не реалізуються) у національній освіті.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні 7

Програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм і за підкатегоріями на основі розташування в національній системі ступенів і кваліфікацій. Кодифікація програм на рівні 7 представлена в таблиці 15.

Таблиця 15

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 7 (НСКО-II)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (тривалість/розташування)</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика (опис)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
74	Магістерський або еквівалентний рівень, академічний	741	Недостатня для завершення рівня
		746	Подовжений перший ступінь (принаймні 5 років)
		747	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми)
		748	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення магістерської чи еквівалентної програми)
75	Магістерський або еквівалентний рівень, професійний	751	Недостатня для завершення рівня
		756	Подовжений перший ступінь (принаймні 5 років)
		757	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми)
		758	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення магістерської чи еквівалентної програми)

76	Магістерський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ¹	761	Недостатня для завершення рівня
		766	Подовжений перший ступінь (принаймні 5 років)
		767	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення бакалаврської чи еквівалентної програми)
		768	Другий чи подальший ступінь (після успішного завершення магістерської чи еквівалентної програми)
¹ Використовується на рівні 7 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти			

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні 7

При класифікації освітніх досягнень визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапів (або програм) у межах першого ступеня на магістерському або еквівалентному рівні, які однак недостатні для завершення рівня 7, класифікуються як рівень 6. Участь без визнаного успішного завершення будь-якої програми першого ступеня на рівні 7 або другого чи подальшого ступеня на рівні 7 не враховується.

Визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапів (чи програм) на докторському чи еквівалентному рівні, які однак є недостатніми для завершення рівня освіти 8, класифікують як освітні досягнення на рівні 7.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до рівня 7, представлені в таблиці 16.

Таблиця 16

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 7 (НСКО-Д)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
64	Бакалаврський або еквівалентний рівень, академічний	640	Далі не визначається ¹
65	Бакалаврський або еквівалентний рівень, професійний	650	Далі не визначається ¹
66	Бакалаврський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ²	660	Далі не визначається ¹
74	Магістерський або еквівалентний рівень, академічний	740	Далі не визначається ³
75	Магістерський або еквівалентний рівень, професійний	750	Далі не визначається ³
76	Магістерський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ²	760	Далі не визначається ³
¹ Визнане успішне завершення програми чи її етапу на магістерському або еквівалентному рівні, недостатніх для завершення рівня 7.			
² Використовується на рівнях 6-8 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.			

³ Включаючи визнане успішне завершення програми на магістерському або еквівалентному рівні, достатньої для завершення рівня 7, або програми чи етапу програми на магістерському або еквівалентному рівні, недостатніх для завершення рівня освіти 8.

Рівень освіти 8 – докторський або еквівалентний рівень

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 8 (далі – рівень 8, чи докторський або еквівалентний рівень) головним чином призначені для підготовки до здобуття вищих дослідницьких кваліфікацій. Програми цього рівня присвячені глибокому вивченню предмету та здійсненню оригінальних досліджень і, як правило, пропонуються тільки дослідницько орієнтованими закладами вищої освіти, такими як університети. Докторські програми існують як в академічній, так і в професійній сферах.

Рівень 8 зазвичай завершується представленням і захистом кваліфікаційної роботи, дисертації або еквівалентної письмової роботи, що є результатом оригінального дослідження, представляють істотний внесок у відповідну галузь знань та за якістю заслуговують на опублікування. Отже, такі програми зазвичай ґрунтуються на дослідженнях, як правило, керованих, хоча значною мірою самостійних, а не лише на вивченні курсів.

Вступ до рівня 8 зазвичай передбачає успішне завершення певної програми рівня 7. Кваліфікації рівня 8 надають доступ до професійної діяльності з високими вимогами щодо академічної компетентності та до посад дослідницького характеру в державних установах і промисловості, а також викладацьких посад у закладах вищої освіти, що пропонують освітні програми рівнів 6, 7 і 8.

Програми рівня 8 мають різні найменування в різних країнах. У цілях міжнародної порівнюваності для найменування рівня 8 в Україні використовується термін «докторський або еквівалентний рівень».

Б. Критерії класифікації

Для визначення докторського або еквівалентного рівня доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) вимоги щодо письмової роботи;
- б) вступні вимоги;
- в) мінімальна тривалість програми.

Додаткові критерії

- а) докторський ступінь/кваліфікація, що вимагається для певної професійної діяльності.

Програми рівня 8 потребують щонайменше трьох років повного стаціонарного навчання, відповідно сукупна тривалість становить принаймні сім років стаціонарної вищої освіти. Більш короткотривалі недокторські поглиблені дослідницькі програми відносять до рівня 7. Останні неактуальні (практично не реалізуються) у національній освіті.

Здобуття кваліфікації на рівні 8 часто є умовою для зайняття науково-педагогічної посади в закладах вищої освіти, які пропонують програми на рівнях 6, 7 і 8, а також дослідницькі посади в державному чи промисловому секторах.

В. Положення стосовно програм, які охоплюють кілька рівнів освіти

Не застосовується.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Один параметр використовується для диференціації освітніх програм на рівні 8:

- орієнтація програми.

Орієнтація програми

Виділяють такі дві категорії орієнтації:

- академічна;

- професійна.

Г. Програми, які також включені до рівня освіти 8

Відсутні.

Звання почесного доктора, що присуджується закладом вищої освіти на інших підставах, що не включають дослідницьку роботу, до системи НСКО не входить.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 8

Освітні програми на рівні 8 можуть бути або повними докторськими програмами, або етапами (чи програмами) на докторському рівні, які є недостатніми для завершення рівня 8. Останні неактуальні (практично не реалізуються) у національній освіті. Освітні програми розподіляються за категоріями на основі орієнтації програм. Кодифікація програм на рівні 8 представлена в таблиці 17.

Таблиця 17

Коди класифікації освітніх програм, що відносяться до рівня освіти 8 (НСКО-П)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія (тривалість/розташування)</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика (опис)
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
84	Докторський або еквівалентний рівень, академічний	841	Недостатня для завершення рівня
		844	Достатня для завершення рівня
85	Докторський або еквівалентний рівень, професійний	851	Недостатня для завершення рівня
		854	Достатня для завершення рівня
86	Докторський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ¹	861	Недостатня для завершення рівня
		864	Достатня для завершення рівня

¹ Використовується на рівні 8 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні 8

При класифікації освітніх досягнень визнані проміжні кваліфікації, здобуті шляхом успішного завершення етапів (або програм) на докторському або еквівалентному рівні, які проте не є достатніми для завершення рівня 8, класифікуються як рівень 7. Участь без визнаного успішного завершення будь-якої програми на рівні 8 не враховується.

Коди класифікації рівнів освітніх досягнень, що відносяться до рівня 8, представлені в таблиці 18.

Таблиця 18

Коди класифікації освітніх досягнень, що відносяться до рівня освіти 8 (НСКО-Д)

<i>Категорія (орієнтація)</i>		<i>Підкатегорія</i>	
Код	Назва	Код	Характеристика
1	2	3	4
74	Магістерський або еквівалентний рівень, академічний	740	Далі не визначається ¹
75	Магістерський або еквівалентний рівень, професійний	750	Далі не визначається ¹
76	Магістерський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ²	760	Далі не визначається ¹
84	Докторський або еквівалентний рівень, академічний	840	Далі не визначається
85	Докторський або еквівалентний рівень, професійний	850	Далі не визначається
86	Докторський або еквівалентний рівень, орієнтація невизначена ²	860	Далі не визначається
¹ Визнане успішне завершення програми чи її етапу на докторському або еквівалентному рівні, недостатніх для завершення рівня 8. ² Використовується на рівнях 7 і 8 за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій вищої освіти.			

Рівень освіти 9 – постдокторантура чи еквівалент

А. Основні характеристики

Програми на рівні освіти 9 (далі – рівень 9, чи постдокторський або еквівалентний рівень) призначені для здобуття найвищої дослідницької кваліфікації. Програми цього рівня передбачають глибоке системне осмислення предмету та здійснення оригінальних досліджень щодо створення нових цілісних знань, що мають велике значення для визначення та розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності та, як правило, пропонуються тільки провідними дослідницько орієнтованими закладами вищої освіти, такими як університети.

Рівень 9 зазвичай завершується представленням і захистом кваліфікаційної роботи, дисертації або еквівалентної письмової роботи, що за якістю заслуговують опублікування та представляє істотний внесок у галузь знань, у якій проведено відповідне дослідження. Відтак такі програми майже повністю ґрунтуються на дослідженнях і передбачають високий ступінь самостійності за певного консультування визнаного вченого у відповідній галузі науки або технології.

Вступ до постдокторських або еквівалентних програм передбачає успішне завершення певної програми рівня 8. Кваліфікації рівня 9 надають доступ до керівної професійної діяльності з високими вимогами щодо академічної, дослідницько-інноваційної

компетентності за різними видами економічної діяльності, насамперед на вищих рівнях вищої освіти та в дослідницько-інноваційній сфері .

Програми рівня 9 мають різні назви в різних країнах. У цілях міжнародної порівнюваності для найменування рівня 9 в Україні використовується термін «постдокторський або еквівалентний рівень».

Б. Критерії класифікації

Для визначення докторського або еквівалентного рівня доцільними є такі критерії:

Основні критерії

- а) вимоги щодо письмової кваліфікаційної роботи;
- б) вступні вимоги;
- в) мінімальна тривалість програми;
- г) високий ступінь самостійності у виконанні.

Додаткові критерії

- а) докторський ступінь/кваліфікація, що вимагається для певної професійної діяльності.

Успішне завершення програми рівня 9 вимагає представлення і захисту кваліфікаційної роботи, дисертації або еквівалентної письмової роботи, що за якістю можуть бути опубліковані та є продуктом самостійного оригінального комплексного дослідження, представляє важливий внесок у досліджувану галузь знань, що слугує основою для ідентифікації та розв'язання соціально значущих системних проблем у певній галузі діяльності, а також для відкриття нових напрямів і проведення подальших досліджень.

Програми рівня 9 вимагають щонайменше трьох років повного стаціонарного навчання, відповідно сукупна тривалість становить щонайменше десять років стаціонарної освіти на рівні вищої освіти.

Здобуття кваліфікації на рівні 9 часто є умовою для зайняття керівних науково-педагогічних посад у закладах вищої освіти, які пропонують програми на рівнях 6, 7, 8 і 9, та у науково-дослідницьких установах, а також у високотехнологічному державному чи промисловому секторах.

В. Положення стосовно програм, які охоплюють кілька рівнів освіти

Не застосовується.

Г. Додаткові параметри (виміри)

Не застосовується

Г. Програми, які також включені до рівня НСКО 9

Відсутні. Інші найвищі дослідницькі кваліфікації зазвичай здобувають на істотно пізнішій стадії академічної кар'єри без офіційного керівника такі, як звання члена-кореспондента і дійсного члена (академіка) найвищих наукових організацій – академій наук. Ці дослідницькі кваліфікації не входять до сфери дії НСКО, оскільки не пов'язані з формалізованими освітніми програмами щодо їх здобуття.

Д. Класифікація освітніх програм на рівні освіти 9

Усі освітні програми на рівні 9 є повними програмами невизначеної орієнтації, що є достатніми для завершення рівня 9 і мають код 900. Подальша диференціація за категоріями чи підкатегоріями (друга та третя цифра коду) не передбачається.

Е. Класифікація освітніх досягнень на рівні 9

При класифікації освітніх досягнень у цілях визначення рівнів освітніх досягнень участь без визнаного успішного завершення будь-якої програми на рівні 9 не враховується.

Освітні досягнення, що відносяться до рівня 9, класифікуються одним кодом 900.

ІХ. ГАЛУЗІ ОСВІТИ (І ПІДГОТОВКИ)

У НСКО як і в МСКО, крім двох паралельних класифікацій освітніх програм і відповідних освітніх кваліфікацій (освітніх досягнень) за рівнями, пропонується третя незалежна (але дотична) наскрізна класифікація зазначених програм і кваліфікацій за галузями освіти та підготовки. Класифікація та кодифікація галузей освіти та підготовки за НСКО (НСКО-Галузі, НСКО-Г) визначаються такими самими, як і в МСКО-Галузі (МСКО-Г).

Таким чином, у НСКО-Г і МСКО-Г основним одиницями галузевої класифікації є освітні програми і кваліфікації, насамперед на рівнях середньої, післясередньої (подальшої) невищої освіти та вищої освіти, а загалом і на інших рівнях. Галузева класифікація також може застосовуватися для неформальної та інформальної освіти.

У розроблені МСКО-Г брали участь експерти з Євростату, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейського центру розвитку професійної підготовки (ЄЦРПП, Cedefop), Міжнародної організації праці (МОП), експертної групи ООН з міжнародних класифікацій. Також при розробленні МСКО-Г ураховано інші існуючі класифікації такі, як Галузі освіти і підготовки Європейського Союзу (1999 р.), Міжнародна стандартна класифікація професій (2007 р.), Галузі науки і технології ОЕСР (2007 р.).

Класифікація являє собою трирівневу ієрархію широких галузей (перший рівень), вузьких галузей (напрямів, другий рівень) і деталізованих галузей (спеціальностей, третій рівень) на основі предметно-змістового підходу із застосуванням чотиризначної системи кодування. Усього представлено 11 широких, 29 вузьких (напрямів) і близько 80 деталізованих (спеціальностей) галузей. Деталізовані галузі (спеціальності) застосовуються, головним чином, на рівні вищої освіти та для професійних програм і кваліфікацій середньої та післясередньої (подальшої) невищої освіти. Водночас загальні освітні програми, які охоплюють широкий перелік предметів з невеликою спеціалізацією в певній галузі, або взагалі без такої спеціалізації, типово класифікуються в межах широкої галузі 00 «Загальні програми та кваліфікації». Рекомендовано національні уточнення та доповнення до МСКО-Г при її країновій адаптації вносити таким чином, щоб не утруднювати і не робити взагалі неможливими міжнародні порівняння, принаймні для широких галузей.

Саме основний предметний зміст визначає галузь освіти і підготовки, до якої слід віднести освітню програму або кваліфікацію. З практичних міркувань основний предмет програми або кваліфікації визначається тією деталізованою галуззю (спеціальністю), на яку витрачається більша (тобто понад 50 %) чи явно домінуюча частина академічних кредитів або запланованого навчального часу. При цьому розглядається та частина навчального часу, яка чітко унормована, тобто здійснюється в аудиторії, у контакт з викладачем, без самостійної роботи яку важко виміряти. У випадку утруднень в ідентифікації відповідної частки академічних кредитів чи навчального часу програма чи кваліфікація відноситься до

тієї галузі, яка в назві програми зазначена першою. У разі, коли основний предмет не може бути визначений, оскільки програма охоплює кілька деталізованих галузей (спеціальностей) і навіть вузьких (напрямів) та широких галузей, жодна з яких не є домінуючою, програма чи кваліфікація мають бути віднесені до категорії міждисциплінарних.

Дві програми чи кваліфікації належать до однієї галузі, якщо в їх рамках вивчаються одні й ті самі або дуже схожі предмети. Для визначення схожості предметного змісту з метою віднесення галузі освіти та підготовки до широкої, вузької (напрям) або деталізованої (спеціальності) галузей використовуються наступні (у порядку значимості) критерії.

А. Теоретичний зміст (ідеї та поняття, їхнє застосування для пояснення фактів та прогнозування результатів).

Б. Цілі навчання (наміри з використання набутих знань, умінь, інших компетентностей);

В. Об'єкти інтересу (феномени, проблеми або явища, що вивчаються).

Г. Методи і засоби (процедури для навчання та застосування набутих знань, умінь, інших компетентностей).

Ґ. Інструменти та обладнання (пристрої та прилади, що вивчаються особою для використання).

Також застосовується принцип збалансованості широких галузей, засвідчуючи, що у світі, регіоні або країні немає і не повинно біти однієї домінуючої широкої галузі, наприклад, за кількістю вступників, залучених та випускників.

Зазначені критерії виявляють кілька особливих випадків їхнього використання, а саме:

- предметна схожість на різних рівнях освіти;
- предметна схожість у межах рівня освіти;
- пограничні для різних галузей випадки;
- загальні програми;
- програми і кваліфікації для інженерів;
- програми, пов'язані з виробництвом;
- мовні програми;
- професійні програми і кваліфікації, що включають додаткові предмети;
- програми і програми підготовки вчителів з предметною спеціалізацією;

Спеціальної уваги заслуговують міждисциплінарні та широкі програми і кваліфікації, а також інші складні випадки кодування, коли немає подальшої, крім наявної, інформації щодо програмного змісту (категорія «далі не визначено») або деталізована галузь (спеціальність) відома, але не представлена в класифікації (категорія «не класифіковано»).

З урахуванням вищезазначеного порівняно з галузями та їх широкими групами МСКО версії 1997 р. у нинішній версії (МСКО-Г) здійснено наступні основні зміни.

А. Розділено галузь 22 «Гуманітарні науки» на дві вузькі галузі (напрями) 022 «Гуманітарні науки (окрім мов)» і 023 «Мови».

Б. Розділено широку групу 3 «Соціальні наук, бізнес і право» на дві широкі галузі 03 «Соціальні науки, журналістика та інформація» і 04 «Бізнес, управління та право».

В. Створено нову вузьку галузь (напряма) 052 «Оточуюче середовище» у межах широкої галузі 05 «Природничі наук, математика та статистика» шляхом поділу галузі 42 «Науки про життя» та її поєднання з частиною галузі 62 «Агрокультура, лісівництво та рибництво».

Г. Розділено широку групу 4 «Наука» на дві широкі галузі 05 «Природничі науки, математика та статистика» і 06 «Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)».

Г. Створено нову деталізовану галузь (спеціальність) 0712 «Технологія охорони навколишнього середовища» шляхом перенесення більшої частини галузі 85 «Охорона оточуючого середовища» з розширеної групи 8 «Служби» в нову широку галузь 07 «Інженерія, виробництво та будівництво».

Д. Перейменовано розширену групу 6 «Агрокультура» для створення нової широкої галузі 08 «Агрокультура, лісівництво, рибництво та ветеринарія» та перенесення частини галузі 62 «Агрокультура, лісівництво, рибництво» в нову вузьку галузь (напряма) 052 «Оточуюче середовище».

Е. Створено нову вузьку галузь 102 «Санітарно-гігієнічні та професійні профілактично-охоронні служби» із залишків галузі 85 «Охорона навколишнього середовища».

Запропоновані за НСКО-Г відповідно до МСКО-Г широкі галузі, вузькі галузі (напрями) і деталізовані галузі (спеціальності) освіти та підготовки для галузевої класифікації та кодифікації освітніх програм і освітніх кваліфікацій наведено в *таблиці 19*.

Таблиця 19

Галузі освіти та підготовки НСКО-Г

Широка галузь, код і назва	Вузька галузь (напряма), код і назва	Деталізована галузь (спеціальність), код і назва
1	2	3
00 Загальні програми та кваліфікації	001 Базові програми та кваліфікації 002 Грамотність і кількісне мислення 003 Особисті компетентності та розвиток	0011 Базові програми та кваліфікації 0021 Грамотність і кількісне мислення 0031 Особисті компетентності та розвиток
01 Освіта	011 Освіта	0111 Освітня наука 0112 Підготовка дошкільних педагогів 0113 Підготовка вчителів без предметної спеціалізації 0114 Підготовка вчителів з предметною спеціалізацією
02 Мистецтво і гуманітарні науки	021 Мистецтво	0211 Аудіовізуальні засоби та медіавиробництво 0212 Мода, інтер'єрний і промисловий дизайн 0213 Образотворче мистецтво 0214 Прикладне мистецтво 0215 Музика та виконавче мистецтво
	022 Гуманітарні науки (крім мов)	0221 Релігія та теологія 0222 Історія та археологія 0223 Філософія та етика

	023 Мови	0231 Мовне навчання 0232 Література та лінгвістика
03 Соціальні науки, журналістика та інформація	031 Соціальні та поведінкові науки	0311 Економіка 0312 Політологія та громадянознавство 0313 Психологія 0314 Соціологія та культурологія
	032 Журналістика та інформація	0321 Журналістика та репортаж 0322 Бібліотечна, інформаційна та архівна справа
04 Бізнес, управління та право	041 Бізнес та управління	0411 Облік і оподаткування 0412 Фінанси, банкова справа та страхування 0413 Менеджмент та управління 0414 Маркетинг і реклама 0415 Секретарська та офісна робота 0416 Оптова та роздрібна торгівля 0417 Трудові компетентності
	042 Право	0421 Право
05 Природничі науки, математика та статистика	051 Біологія та суміжні науки	0511 Біологія 0512 Біохімія
	052 Навколишнє середовище	0521 Екологія 0522 Природне оточення та жива природа
	053 Фізичні науки	0531 Хімія 0532 Геологія 0533 Фізика
	054 Математика та статистика	0541 Математика 0542 Статистика
06 Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)	061 Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ)	0611 Використання комп'ютера 0612 Створення баз даних та інформаційних мереж і управління 0613 Розвиток і аналіз програмного забезпечення та застосування
07 Інженерія, виробництво та будівництво	071 Інженерія та інженерні галузі	0711 Хімічна інженерія і процеси 0712 Технології захисту навколишнього середовища 0713 Електрика та енергетика 0714 Електроніка та автоматика 0715 Механіка та металообробка 0716 Автомобілі, судна та літаки
	072 Виробництво та переробка	0721 Харчове виробництво 0722 Матеріали (скло, папір, пластик і деревина) 0723 Текстиль (одежа, взуття та шкіряні вироби) 0724 Гірництво та видобуток
	073 Архітектура та будівництво	0731 Архітектура та міське планування 0732 Будівництво та цивільна інженерія
08 Агрокультура, лісівництво, рибництво та ветеринарія	081 Агрокультура	0811 Рослинництво та тваринництво 0812 Садівництво
	082 Лісівництво	0821 Лісівництво
	083 Рибництво	0831 Рибництво
	084 Ветеринарія	0841 Ветеринарія

09 Здоров'я та соціальне забезпечення	091 Здоров'я	0911 Стоматологія 0912 Медицина 0913 Догляд і акушерство 0914 Медична діагностика та лікувальні технології 0915 Терапія та реабілітація 0916 Фармація 0917 Традиційна та доповняльна медицина та терапія
	092 Соціальне забезпечення	0921 Догляд інвалідів і людей похилого віку 0922 Догляд дітей та молодіжні служби 0923 Соціальні служби та консультування
10 Послуги	101 Індивідуальні послуги	1011 Побутове обслуговування 1012 Перукарські та косметологічні послуги 1013 Готельні, ресторанні послуги та харчування 1014 Спорт 1015 Подорожі, туризм і дозвілля
	102 Санітарно-гігієнічні та професійні профілактично-охоронні служби	1021 Комунальна санітарія 1022 Професійна охорона здоров'я та безпека
	103 Безпекові служби	1031 Військова справа та оборона 1032 Захист особи та власності
	104 Транспортні послуги	1041 Транспортні послуги

Перелік деталізованих галузей (спеціальностей) може бути доповнений за допомогою «0», «8» і «9».

«0» використовується у випадках, коли єдиною інформацією про галузь є її опис на наступному, більш високому рівні ієрархії класифікації (тобто на рівні широких і вузьких галузей).

«8» додається до коду вузької галузі чи деталізованої галузі (спеціальності) при класифікації міждисциплінарних або розширених програм і кваліфікацій в межах тієї широкої галузі, на яку відводиться більша частина навчального часу (наприклад, 0288 «Міждисциплінарні програми і кваліфікації, що включають мистецтво і гуманітарні науки»).

«9» застосовується на рівні деталізованої галузі (спеціальності) при класифікації програм і кваліфікацій, які не входять до жодної з перелічених деталізованих галузей (спеціальностей).

Коли галузь невідома, можливе застосування кодів «9999», «999» або «99».

Різноманітні спеціалізації, профілізації та концентрації програм у межах деталізованих галузей (спеціальностей), що реалізуються в межах автономії закладів освіти та відповідно до поточних і перспективних потреб, НСКО не класифікуються.

X. ДОДАТКИ

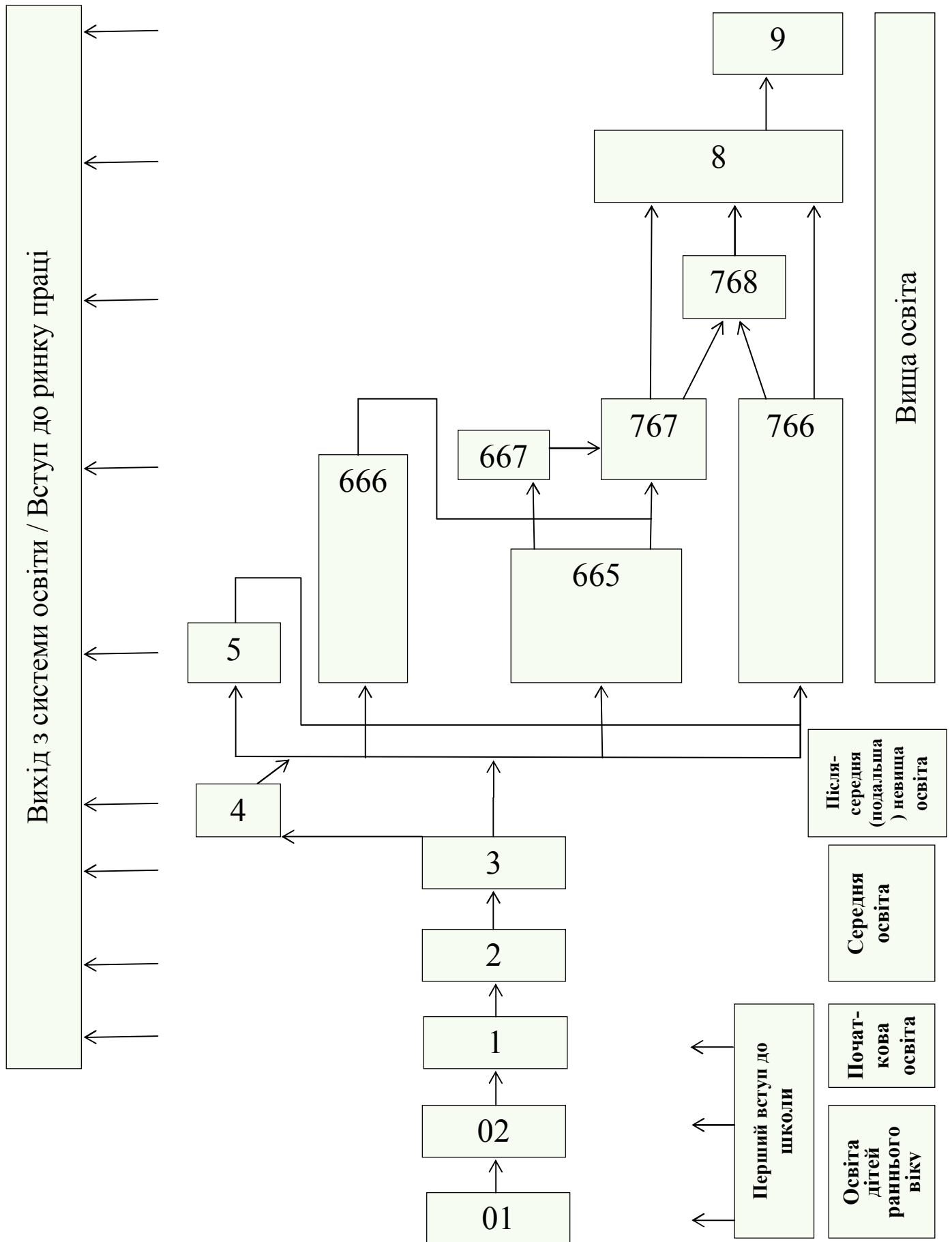
Додаток 1: Потенційні освітні траєкторії в НСКО

Рисунок 2. Потенційні освітні траєкторії в НСКО.

Додаток 2: Кодифікація освітніх програм**0 Освіта дітей раннього віку**

- 01 Освітній розвиток дітей раннього віку
 - 010 Освітній розвиток дітей раннього віку
- 02 Допочаткова (дошкільна) освіта
 - 020 Допочаткова (дошкільна) освіта

1 Початкова освіта

- 10 Початкова освіта
 - 100 Початкова освіта

2 Основна середня освіта

- 24 Загальна
 - 241 Недостатня для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 242 Достатня для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 243 Достатня для завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 244 Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти
- 25 Професійна
 - 251 Недостатня для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 252 Достатня для часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 253 Достатня для завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 254 Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти

3 Повна середня освіта

- 34 Загальна
 - 341 Недостатня для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 342 Достатня для часткового завершення рівня без доступу до вищої освіти
 - 343 Достатня для завершення рівня без доступу до вищої освіти
 - 344 Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти
- 35 Професійна
 - 351 Недостатня для завершення або часткового завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 352 Достатня для часткового завершення рівня без доступу до вищої освіти
 - 353 Достатня для завершення рівня без доступу до вищої освіти
 - 354 Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти

4 Післясередня (подальша) невища освіта

44 Загальна

441 Недостатня для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти

443 Достатня для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти

444 Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти

45 Професійна

451 Недостатня для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти

453 Достатня для завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти

454 Достатня для завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти

5 Вища освіта короткого циклу

54 Загальна

541 Недостатня для завершення рівня

544 Достатня для завершення рівня

55 Професійна

551 Недостатня для завершення рівня

554 Достатня для завершення рівня

6 Бакалаврський або еквівалентний рівень освіти

64 Академічна

641 Недостатня для завершення рівня

645 Перший ступінь (3-4 роки)

646 Подовжений перший ступінь (більше 4 років)

647 Другий або подальший ступінь (після бакалаврської або еквівалентної програми)

65 Професійна

651 Недостатня для завершення рівня

655 Перший ступінь (3-4 роки)

656 Подовжений перший ступінь (більше 4 років)

657 Другий або подальший ступінь (після бакалаврської або еквівалентної програми)

66 Орієнтація невизначена

661 Недостатня для завершення рівня

665 Перший ступінь (3-4 роки)

666 Подовжений перший ступінь (більше 4 років)

667 Другий або подальший ступінь (після бакалаврської або еквівалентної програми)

7 Магістерський або еквівалентний рівень освіти

74 Академічна

741 Недостатня для завершення рівня

746 Подовжений перший ступінь (не менше 5 років)

747 Другий або подальший ступінь (після бакалаврської або еквівалентної програми)

748 Другий або подальший ступінь (після магістерської або еквівалентної програми)

75 Професійна

- 751 Недостатня для завершення рівня
- 756 Подовжений перший ступінь (не менше 5 років)
- 757 Другий або подальший ступінь (після бакалаврської або еквівалентної програми)
- 758 Другий або подальший ступінь (після магістерської або еквівалентної програми)
- 76 Орієнтація невизначена
 - 761 Недостатня для завершення рівня
 - 766 Подовжений перший ступінь (не менше 5 років)
 - 767 Другий або подальший ступінь (після бакалаврської або еквівалентної програми)
 - 768 Другий або подальший ступінь (після магістерської або еквівалентної програми)

8 Докторський або еквівалентний рівень освіти

- 84 Академічна
 - 841 Недостатня для завершення рівня
 - 844 Достатня для завершення рівня
- 85 Професійна
 - 851 Недостатня для завершення рівня
 - 854 Достатня для завершення рівня
- 86 Орієнтація невизначена
 - 861 Недостатня для завершення рівня
 - 864 Достатня для завершення рівня

9 Постдокторський або еквівалентний рівень освіти

- 90 Постдокторський або еквівалентний рівень освіти
 - 900 Постдокторський або еквівалентний рівень освіти

9(x) Не класифіковано

- 9(x)9 Не класифіковано
 - 9(x)99 Не класифіковано

Додаток 3: Кодифікація освітніх досягнень

0 Нижче початкової освіти

- 01 Ніколи не відвідували освітню програму
 - 010 Ніколи не відвідували освітню програму
- 02 Деяка частина освіти дітей раннього віку
 - 020 Деяка частина освіти дітей раннього віку
- 03 Деяка частина початкової освіти (без завершення рівня)
 - 030 Деяка частина початкової освіти (без завершення рівня)

1 Початкова освіта

- 10 Початкова освіта
 - 100 Включаючи визнане успішне завершення програми основної середньої освіти, що є недостатнім для завершення або часткового завершення рівня

2 Основна середня освіта¹

- 24 Загальна¹

- 242 Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
- 243 Завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
- 244 Завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти¹
- 25 Професійна¹
 - 252 Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 253 Завершення рівня без безпосереднього доступу до повної середньої освіти
 - 254 Завершення рівня з безпосереднім доступом до повної середньої освіти¹

3 Повна середня освіта¹

- 34 Загальна¹
 - 342 Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 343 Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 344 Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти¹
- 35 Професійна¹
 - 352 Часткове завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 353 Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 354 Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти¹

4 Післясередня (подаліша) невища освіта¹

- 44 Загальна¹
 - 443 Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 444 Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти¹
- 45 Професійна¹
 - 453 Завершення рівня без безпосереднього доступу до вищої освіти
 - 454 Завершення рівня з безпосереднім доступом до вищої освіти¹

5 Вища освіта короткого циклу¹

- 54 Загальна^{1,2}
 - 540 Далі не визначається¹
- 55 Професійна^{1,2}
 - 550 Далі не визначається¹
- 56 Орієнтація невизначена^{1,2}
 - 560 Далі не визначається¹

6 Бакалаврський або еквівалентний рівень освіти¹

- 64 Академічна¹
 - 640 Далі не визначається¹
- 65 Професійна¹
 - 650 Далі не визначається¹
- 66 Орієнтація невизначена^{1,2}
 - 660 Далі не визначається¹

7 Магістерський або еквівалентний рівень освіти¹

- 74 Академічна¹
 - 740 Далі не визначається¹
- 75 Професійна¹
 - 750 Далі не визначається¹
- 76 Орієнтація невизначена^{1,2}
 - 760 Далі не визначається¹

8 Докторський або еквівалентний рівень освіти¹

- 84 Академічна¹
 - 840 Далі не визначається
- 85 Професійна¹
 - 850 Далі не визначається
- 86 Орієнтація невизначена^{1,2}
 - 860 Далі не визначається

9 Постдокторський чи еквівалентний рівень освіти¹

- 90 Далі не визначається¹
 - 900 Далі не визначається¹

9(x) Не класифіковано

- 9(x)9 Не класифіковано
 - 9(x)99 Не класифіковано.

¹ Включаючи успішне завершення програми на даному рівні, достатньої для завершення рівня або успішного завершення програми чи етапу програми на більш високому рівні освіти, недостатніх для завершення або часткового завершення більш високого рівня.

² Використовується за відсутності міжнародно погоджених визначень академічної та професійної орієнтацій програм на рівнях освіти 6-8.

Додаток 4: Види статистичних даних

За НСКО для інформації про учасників освіти насамперед використовуються такі види статистичної даних: залучені, відвідування, вступники, випускники, освітні досягнення. Для ідентифікації видів даних слід дотримуватися зазначених нижче принципів.

Залучені, відвідування, вступники

Для точного підрахунку залучених, відвідуваності та вступників за рівнями і категоріями (підкатегоріями) НСКО учнів/студентів відносять до певного рівня, категорії та підкатегорії НСКО. Відомості про учнів/студентів, які в межах одного закладу знаходяться на різних рівнях чи в різних категоріях (підкатегоріях) НСКО, мають подаватися окремо, за необхідності з використанням приблизних оцінок. Відомості про учнів/студентів у програмах, що охоплюють кілька рівнів освіти, повідомляються з використанням статистичних даних по роках або етапах (циклах) освіти.

Учнів/студентів відносять до рівнів і категорій (підкатегоріях) НСКО відповідно до характеристик програми. Наприклад, категорія допочаткової (дошкільної) освіти призначена для дітей віком від 3 років, натомість діти, які не досягли цього віку, але залучені в такі програми, також включаються в дані по цій категорії. Подібним чином, статистичні дані з використанням категорій щодо доступу до більш високих рівнів освіти, повинні ґрунтуватися на форматі програми.

Вступників до рівня освіти слід відрізнити від вступників до освітніх програм, які не виходять на новий рівень, тобто від тих, хто вступив до того самого рівня раніше і слідує за програмою в межах одного рівня. Якщо програма охоплює два рівня, учасники, які перейшли до першого року навчання в рамках більш високого рівня освіти, повинні вважатися вступниками цього рівня, навіть якщо вони продовжують освіту за тією самою програмою.

Випускники

До числа випускників рівня освіти включають тих, хто вступив і успішно завершив освітню програму, яка відноситься до підкатегорії «завершення рівня». У принципі, тільки ті учні/студенти, які успішно завершили повний рівень або низку рівнів (наприклад, одержання першого ступеня в рамках вищої освіти), до яких вони зараховані, мають враховуватися для забезпечення зв'язку між кількістю вступників, залучених та випускників. Учні/студенти, які одержують таку саму або еквівалентну кваліфікацію шляхом успішного завершення тільки етапу цього рівня, не повинні вважатися випускниками.

Випускники враховуються тільки один раз на кожному даному рівні освіти на рівні найвищої програми, яку вони успішно завершили. Це особливо важливо для повної середньої та вищої освіти, коли цикл програм може слідувати один за одним у рамках одного рівня освіти. Правильне визначення кількості випускників передбачає можливість індивідуального відстеження учнів/студентів упродовж рівня (або низки рівнів) від вступу до завершення.

Освітні досягнення

Освітні досягнення особи визначаються в термінах найвищого завершеного нею рівня освіти та вимірюються відносно найвищої освітньої програми, яка була успішно завершена, що зазвичай засвідчується визнаною кваліфікацією. Визнані проміжні кваліфікації відносяться до рівня, що є нижчим, ніж сама програма.

Поняття «успішне завершення освітньої програми» стосується ситуації, коли учень або студент відвідує та завершує програму формальної освіти.

Відповідні національні органи управління освітою можуть визнавати кваліфікації, одержані в рамках програм неформальної освіти або через підтвердження компетентностей, набутих у процесі інформальної освіти, як еквівалент формальних освітніх кваліфікацій. На ці кваліфікації також поширюється поняття освітніх досягнень. Кваліфікації, одержані в межах неформальної освіти або шляхом підтвердження компетентностей, які не визнаються як еквівалент формальних освітніх кваліфікацій, не входять до сфери НСКО.

Надане в рамках НСКО визначення освітніх досягнень слід відрізнити від інших понять, що стосуються освітніх здобутків особи. Такі поняття можуть включати освітні рівні, які особа відвідувала, але не завершила успішно, або фактичні знання, уміння, інші компетентності, які можуть бути виявлені шляхом стандартизованого тестування або протягом навчання в закладі.

Особи, які відвідали тільки частину освітньої програми або не виконали вимоги щодо завершення (наприклад, не склали заключні іспити), не є такими, що успішно завершили програму. Цих осіб слід класифікувати відповідно до найвищого рівня НСКО, який вони успішно завершили (наприклад, перед вступом до програми, яка не була успішно завершена).

У рамках класифікації освітніх досягнень рівень 0 має відмінне значення від класифікації освітніх програм: цей рівень означає відсутність успішного завершення рівня 1. До цього рівня відносять тих, хто ніколи не відвідував освітню програму або відвідував програму для дітей раннього віку чи програму початкової освіти, але так і не закінчив успішно останню. На цьому рівні досягнень розглядається кілька підкатегорій.

Освітні досягнення класифікуються за завершеним (або частково завершеним) рівнем, орієнтацією програми, а також доступом до більш високого рівня освіти. Якщо особа успішно завершила один і той самий рівень освіти більше одного разу (наприклад, пройшовши дві різні програми, які зазвичай пропонуються як паралельні), у статистичні дані включаються характеристики кваліфікації, що була одержана останньою.

Статистичні дані про освітні досягнення включають інформацію про осіб усіх вікових груп, частина з яких могла завершити освітні програми або здобути кваліфікації, відмінні від

тих, які пропонуються на даний час. У цьому разі освітні досягнення слід класифікувати на основі характеристик освітніх програм і визнаних кваліфікацій на момент успішного завершення.

Додаток 5: Неформальна освіта

Неформальна освіта, як правило, не надає доступ до більш високих рівнів освіти, якщо не набуває належного підтвердження в системі формальної освіти. У цілях класифікації програм неформальної освіти рекомендується використовувати критерії еквівалентності змісту та/або одержаних у результаті такої освіти кваліфікацій.

Неформальна освіта може охоплювати програми:

- 1) спрямовані на ліквідацію безграмотності дорослих і молоді та освіту дітей, які не відвідують школу (програми, що є альтернативними до основної освіти);
- 2) формування життєвих і трудових компетентностей, соціального та культурного розвитку.

Останні програми можуть включати:

2а) навчання на робочому місці з метою вдосконалення або адаптації чинних кваліфікацій та компетентностей, навчання безробітних або економічно пасивних груп населення;

2б) навчальну діяльність, спрямовану на самовдосконалення (у вільний час особи).

Критерій еквівалентності змісту дає змогу співвідносити неформальні програми з формальними програмами аналогічного змісту в рамках НСКО та класифікувати неформальні програми за рівнями освіти. Наприклад, якщо програма освіти для дорослих відповідає критеріям змісту для рівня освіти 1, її можна віднести до цього рівня.

Кваліфікації, які присуджуються в результаті успішного завершення програми неформальної освіти в багатьох випадках можуть допомагати в класифікації освітньої програми. Наприклад, неформальну професійну підготовку можна класифікувати на основі еквівалентності рівня та типу кваліфікації, що присуджується в результаті успішного завершення, порівняно з програмою формальної освіти. Для встановлення еквівалентності змісту між програмами та кваліфікаціями доцільно використовувати Національну рамку кваліфікацій.

Неформальна освіта може надаватися широким спектром організацій, зокрема, освітніми закладами, приватними компаніями, неурядовими та державними установами. Заклади, що провадять формальну освіту, можуть також надавати неформальну освіту. Відтак, тип надавача освітніх послуг не повинен використовуватися як основний критерій диференціації формальної та неформальної освіти.

Програми неформальної освіти можуть бути дуже короткотривалими. Зокрема, навчальні заходи під час трудової діяльності або у вільний час можуть задовольняти конкретні практичні цілі, пов'язані з конкретною роботою або приватним життям. Отже, неформальну програму часто розглядають як курс (з підготовки).

Неформальні програми здебільшого спрямовані на здобуття практичних знань, умінь, інших компетентностей в конкретному контексті, відтак менш зосереджені на теоретичному навчанні. Так, формальна освітня програма може пропонувати вивчення інформатики (наприклад, для здобуття визнаної кваліфікації інженера в галузі інформаційних технологій), водночас неформальна програма може навчати з конкретних комп'ютерних програм для практичного користування в контексті трудової діяльності.

Неформальна освіта є визнаною частиною НСКО, відтак, границя між формальними і неформальними програмами є важливою. Однак, на даному етапі НСКО не надає конкретних рекомендацій стосовно класифікації неформальних програм та відповідних неформальних кваліфікацій.

Додаток 6: Глосарій

Визнана (освітня) кваліфікація [англ. *recognized (educational) qualification*]. Кваліфікація, що офіційно схвалена відповідними державними органами управління.

Випадкове або побічне (несистемне) навчання (англ. *incidental or random learning*). Різноманітні форми навчання, що не організовані або відбуваються за комунікації, яка не створена спеціально для навчання.

Випуск (після завершення освітньої програми) [англ. *graduation (from an educational programme)*]. Успішне завершення освітньої програми. Один випускник може мати більш, ніж один випуск (навіть у межах одного академічного року), якщо був одночасно залучений на дві або більше програм та успішно їх завершив.

Випускник освітньої програми (англ. *graduate of an educational programme*). Особа, яка успішно завершила освітню програму.

Вища освіта (рівні освіти 5-9) [англ. *tertiary education (level of education 5-9)*]. освіта, що здійснюється на основі повної середньої освіти та забезпечує навчання в спеціалізованих галузях на більш високому рівні складності та спеціалізації, включає як академічну, так і професійну освіту

Вступ (англ. *entry*). Факт початку участі в освітньому рівні, кількох рівнях, програмі або етапі чи модулі програми.

Вступники (англ. *entrants*). Особи, яких залучено на початок освітнього рівня, кількох рівнів, програми або етапу чи модулю програми.

Галузь освіти (англ. *field of education*). Домен, зона, область змісту, що охоплюється освітньою програмою, модулем (курсом). Може бути широкою, вузькою (напрямом) та деталізованою (спеціальністю).

Другий або подальший ступінь (англ. *second or further degree*). Ступінь, який присуджується в результаті успішного завершення освітньої програми на рівні освіти 6 або 7, що вимагає попереднього успішного завершення програми на рівні освіти 6 або 7 для вступу до відповідної освітньої програми.

Дуальні освітні програми (англ. *dual system educational programmes*). Програми, що істотно поєднують освіту в освітньому закладі з освітою на базі виробництва.

Етап (англ. *stage*). Підрівень освітньої програми, визначений у термінах тривалості або конкретного набору модулів (курсів), які необхідно виконати, зокрема з отриманням відповідних кредитів, та які відрізняють конкретний етап від інших етапів тієї самої програми. Може передбачати присудження проміжної кваліфікації.

Завершення (освітньої програми) [англ. *completion (of an educational programme)*]. Участь у всіх компонентах освітньої програми, включаючи заключні іспити, незалежно від результату оцінювання досягнення навчальних цілей.

Завершення рівня освіти (англ. *completion of an level of education*). Успішне завершення освітньої програми, достатньої для завершення рівня.

Загальна освіта (англ. *general education*). Призначена для розвитку загальних знань, умінь, інших компетентностей, формування основи для навчання впродовж життя, часто спрямована на підготовку до поглибленого навчання на тому самому або більш високому рівні освіти, опанування професійних освітніх програм, однак не до безпосереднього отримання затребуваної на ринку праці кваліфікації та працевлаштування за конкретною професією.

Залучення (англ. *enrolment*). Особи, які офіційно зареєстровані на даній освітній програмі, або її етапі чи модулі.

Звичайна освіта (англ. *regular education*). Первинна освіта, призначена для осіб, які не мають особливих освітніх потреб.

Інформальне навчання (англ. *informal learning*). Форми навчання, що цілеспрямовані та організовані, але не інституціалізовані.

Кваліфікація (англ. *qualification*). Офіційне підтвердження, як правило, у формі документу, що засвідчує успішне завершення освітньої програми чи етапу програми. Кваліфікацію можна здобути шляхом успішного завершення повної освітньої програми, успішного завершення етапу програми (проміжна кваліфікація) або підтвердження набутих знань, умінь, інших компетентностей, незалежно від участі в освітній програмі.

Клас/курс (англ. *grade*). Конкретний етап навчання в первинній освіті, який зазвичай охоплює один навчальний рік. Учні/студенти одного класу/курсу, як правило, мають однаковий вік.

Кредит (англ. *credit*). Одиниця, якою обліковують і відзначають успішне завершення освітньої програми або її частин (модулів, курсів тощо) і яка виражає обсяг навчання, що базується на трудовитратах учасника освіти, зазвичай необхідних для досягнення очікуваних навчальних цілей.

Курс (англ. *course*). Навчальна одиниця, що складається з послідовності освітніх заходів у конкретній галузі або кількох споріднених галузях освіти. Може мати назву «модуль», «розділ» або «предмет».

Мінімальна тривалість (англ. *minimum duration*). Мінімальна тривалість освітньої програми для класифікації програми на відповідному рівні освіти або для визначення завершення або часткового завершення відповідного рівня освіти.

Модуль (англ. *module*). Частина освітньої програми в контексті модульної програми. Може обиратися окремо або в поєднанні з іншими запропонованими модулями.

Модульні програми (англ. *modular programmes*). Освітні програми, у яких студенти мають змогу гнучко компонувати зміст освіти, комбінуючи різні модулі. Відповідно, модульні програми часто не мають чітко визначеної послідовності.

Навчальна діяльність (англ. *learning activity*). Цілеспрямована діяльність, у якій особа бере участь з наміром навчатися.

Навчальний рік (англ. *academic year*). Щорічний період навчання та екзаменування, протягом якого учні/студенти беруть участь у навчальній діяльності або складають заключні іспити, не враховуючи короткотривалі перерви. Може бути коротшим за 12 місяців, але зазвичай триває не менше 9 місяців.

Навчальні результати (англ. *learning outcomes*). Сукупність інформації, знань, розуміння, ставлень, цінностей, умінь, зразків поведінки, інших компетентностей (скорочено – знання, уміння, інші компетентності), які очікувано має опанувати особа після успішного завершення освітньої програми.

Навчальні цілі (англ. *learning objectives*). Перелік навчальних результатів, які мають бути досягнуті після завершення освітньої або навчальної діяльності.

Навчання/навченість (англ. *learning*). Індивідуальне набуття або вдосконалення інформації, знань, розуміння, ставлень, цінностей, умінь, зразків поведінки, інших компетентностей через досвід, практику, викладання, вивчення, дослідження.

Неуспішне завершення освітньої програми (англ. *unsuccessful completion of an educational programme*). Недосягнення навчальних цілей освітньої програми, незважаючи на участь у всіх її компонентах, включаючи заключні іспити. Неуспішне завершення означає, що певне оцінювання набутих знань, умінь, інших компетентностей проходилося, але вони визнані недостатніми.

Неформальна освіта (англ. *non-formal education*). Освіта, що інституціалізована, цілеспрямована та спланована освітнім закладом зазвичай без надання кваліфікацій,

визнаних національними органами управління освітою, або без кваліфікацій взагалі, і є додатковою до формальної освіти.

Неформальна (освітня) кваліфікація [англ. *non-formal (educational) qualification*]. Кваліфікація, що присуджується за результатами досягнення навчальних цілей освітньої програми неформальної освіти та не визнається відповідними національними органами управління освітою за еквівалентну формальній кваліфікації.

Нижче початкової освіти (освітні досягнення на рівні 0) [англ. *less than primary education (educational attainment at level 0)*]. Широкий рівень освітніх досягнень, що охоплює відсутність участі в програмах освіти, деяку участь у програмах освіти для дітей раннього віку та/або деяку участь у програмах початкової освіти.

Освіта (англ. *education*). Процеси, за допомогою яких суспільство цілеспрямовано передає між людьми заради їх навчання/навченості накопичену інформацію, знання, розуміння, ставлення, цінності, уміння, зразки поведінки, інші компетентності, включно з підготовкою, насамперед професійною, що спрямована на досягнення певних навчальних цілей.

Освіта дітей раннього віку (рівень освіти 0) [англ. *early childhood education (level of education 0)*]. Освіта, що забезпечує освітню діяльність та навчання на засадах цілісного підходу до раннього дитячого інтелектуального, фізичного, соціального та емоційного розвитку, охоплює широкий спектр залучених від часткової до повної участі в освіті, готує дітей до організованого навчання поза сім'єю, до початкової освіти.

Освіта дорослих (англ. *adult education*). Освіта, спеціально призначена для осіб, які вважаються дорослими, та має на меті вдосконалення їх освітніх і професійних кваліфікацій, подальшого розвитку здатностей, покращення, відновлення або оновлення знань, умінь, інших компетентностей для завершення рівня формальної освіти, зокрема в новій галузі. До цього типу також відносять освіту, яку називають «продовженою освітою», «періодичною освітою» або «освітою другого шансу».

Освіта другого шансу (англ. *second chance education*). Освіта для осіб, які з різних причин не відвідували чи залишили освітній заклад до завершення рівня освіти, до якого були залучені, або завершили рівень, але бажають вступити до освітньої програми чи одержати професію, для чого ще не мають достатньої кваліфікації. Іноді таку освіту називають програмами «подолання прогалин» або «реінтеграції».

Освіта на базі виробництва (англ. *work-based education*). Освіта, що проходить у виробничому середовищі, як правило, у контексті професійних освітніх програм, спрямована на досягнення конкретних навчальних цілей шляхом практичного навчання та участі у виробничій діяльності під керівництвом досвідчених працівників або інструкторів.

Освіта осіб з особливими потребами (англ. *special needs education*). Освіта, призначена для навчання осіб, які з багатьох причин потребують додаткової допомоги та адаптованих педагогічних методів, щоб брати участь та досягати навчальних цілей в освітніх програмах. Такі причини можуть включати (проте не обмежуються) вади фізичних, поведінкових, інтелектуальних, емоційних і соціальних спроможностей. Освітні програми для осіб з особливими потребами можуть упроваджуватися за тими самими навчальними планами (курікулами), які пропонуються в системі звичайної освіти, однак враховують специфічні потреби осіб шляхом надання спеціальних ресурсів (зокрема, спеціально підготовленого персоналу, обладнання чи приміщення), та, за необхідності, модифікації освітнього змісту чи навчальних цілей. Ці програми можуть пропонуватися окремим учням/студентам у межах існуючих освітніх програм чи пропонуватися у формі окремих занять у тому самому або окремому освітньому закладі.

Освітні досягнення (англ. *educational attainment*). Найвищий успішно завершений рівень освіти. Визначається успішно завершеною найвищою освітньою програмою, що зазвичай засвідчується наданням визнаної кваліфікації. Визнані проміжні кваліфікації відносять до нижчого рівня, ніж той, на якому знаходиться сама програма.

Освітній заклад (англ. *educational institution*). Створений заклад, основною метою діяльності якого є надання освіти, зокрема, школа, коледж, університет або центр підготовки. Такі заклади, як правило, є акредитованими або санкціонованими (мають дозвіл на здійснення діяльності) відповідними національними органами управління освітою або еквівалентним відомством

Освітня діяльність (англ. *educational activity*). Цілеспрямована діяльність, що включає комунікацію задля навчання/навченості.

Освітня програма (англ. *educational programme*). Узгоджений комплекс видів освітньої діяльності, що розроблений та організований для досягнення наперед поставлених навчальних цілей упродовж певного тривалого періоду часу.

Основна середня освіта (рівень освіти 2) [англ. *lower secondary education (level of education 2)*]. Програми на рівні освіти 2, які консолідують і розвивають навчальні результати, досягнуті на рівні 1, закладають підвалини для навчання впродовж життя та розвитку особистості, розширення освітніх можливостей, організовані за предметно орієнтованими навчальними планами та знайомлять учнів з теоретичними поняттями широкого спектру предметів.

Оцінювання навчальних результатів (англ. *assessment of learning outcomes*). Оцінка досягнення особою навчальних цілей за допомогою різних методів оцінювання (письмових, усних, демонстраційних, тестових, іспитів, проектної або дослідницької роботи тощо) під час або наприкінці освітньої програми.

Первинна освіта (англ. *initial education*). Формальна освіта особи, зазвичай у формі стаціонарного навчання, перед її першим виходом на ринок праці. Така освіта головним чином спрямована на осіб, які вважаються дітьми, молоддю.

Перший ступінь (англ. *first degree*). Ступінь, який присуджується в результаті успішного завершення освітньої програми на рівнях освіти 6 або 7, що не вимагає попереднього успішного опанування будь-якого ступеня на рівні освіти 6 для вступу до відповідної освітньої програми.

Підготовка (англ. *training*). Освіта, спрямована на досягнення конкретних навчальних цілей, особливо в рамках професійної освіти. Визначення освіти вбирає в себе поняття підготовки.

Підтвердження навчальних результатів (англ. *validation of learning outcomes*). Оцінка досягнення особою навчальних цілей за допомогою різних методів оцінювання (письмових, усних, тестових, демонстраційних, іспитів, проектної або дослідницької роботи тощо), не враховуючи участь в освітній програмі.

Післясередня (подальша) невища освіта (рівень освіти 4) [*post-secondary non-tertiary education (level of education 4)*]. Освіта, що забезпечує освітню діяльність та навчання на основі повної середньої освіти з метою розширеної або поглибленої підготовки як до ринку праці, так і до вищої освіти, і за складністю нижча за вищу освіту.

Побічне (несистемне) навчання. Див. *Випадкове або побічне (несистемне) навчання.*

Повна середня освіта (рівень освіти 3) [англ. *upper secondary education (level of education 3)*]. Частина середньої освіти, що орієнтована на завершення освіти на середньому освітньому рівні з метою підготовки до вищої освіти або забезпечує компетентності для працевлаштування, чи одночасно і для першого, і для другого, та передбачає більш варіаційне, диференційоване, спеціалізоване та поглиблене навчання середнього рівня складності.

Подальший ступінь. Див. *Другий або подальший ступінь.*

Початкова освіта (рівень освіти 1) [англ. *primary education (level of education 1)*]. Частина обов'язкової освіти, що забезпечує на початковому рівні складності освітню діяльність та навчання з метою надання учням елементарних компетентностей в читанні, письмі, математиці, закладення міцного фундаменту для подальшого навчання, більш ґрунтовного розуміння ключових предметних областей знання та особистого розвитку, підготовки до основної середньої освіти.

Проміжна кваліфікація (англ. *intermediate qualification*). Офіційне підтвердження, як правило, у формі документу, що засвідчує успішне завершення етапу освітньої програми.

Професійна освіта (англ. *vocational education*). Освіта, призначена для оволодіння знаннями, уміннями, іншими компетентностями, специфічними для конкретної професії або класу професій, може здійснюватися на робочому місці, веде до отримання затребуваних на ринку праці професійних кваліфікацій, які визнаються національними органами управління освітою та/або ринком праці як професійно орієнтовані.

Рівні освіти (англ. *levels of education*). Упорядкований перелік груп освітніх програм, проградуєваних за ступенем складності їх змісту від найпростіших базових до складних спеціалізованих.

Типова тривалість (англ. *typical duration*). Час, виражений в навчальних роках, який зазвичай потребує учень/студент для успішного завершення освітньої програми, виходячи зі звичайного режиму участі на основі стаціонарної форми.

Тривалість (теоретична) (англ. *theoretical duration*). Час, виражений в навчальних роках, необхідний для реалізації освітньої програми, виходячи зі звичайного режиму участі на основі стаціонарної форми.

Середня освіта (рівні освіти 2-3) [англ. *secondary education (level of education 2-3)*]. Середня освіта передбачає види освітньої діяльності та навчання, які ґрунтуються на початковій освіті та готують як до першого виходу на ринок праці, так і до післясередньої (подальшої) невищої або вищої освіти, спрямована на навчання середнього рівня складності, поділяється на основну та повну середню освіту.

Ступінь (англ. *degree*). Освітня кваліфікація, що присуджується в результаті успішного завершення освітньої програми вищої освіти (традиційно університетами або еквівалентними закладами).

Сукупна тривалість (англ. *cumulative duration*). Загальна тривалість послідовності освітніх програм, часто необхідна від початку рівнів освіти 1 чи 3 або від початку вищої освіти для класифікації освітніх програм.

Успішне завершення освітньої програми (англ. *successful completion of an educational programme*). Досягнення навчальних цілей освітньої програми, що підтверджується оцінюванням набутих знань, умінь, інших компетентностей. Успішне завершення освітньої програми зазвичай документально засвідчується присудженням освітньої кваліфікації.

Учасник (англ. *participant*). Особа, яка бере участь в освітній програмі, її етапі чи модулі.

Участь (англ. *participation*). Виконання освітньої програми, її етапу чи модуля.

Формальна освіта (англ. *formal education*). Освіта, що інституціалізована, цілеспрямована, спланована за участю державних і визнаних приватних організацій, і в цілому становить формальну освітню систему країни з надання освітніх програм і відповідних кваліфікацій, які визнані державою.

Часткове завершення рівня освіти 2 (англ. *partial completion of an level of education 2*). Успішне завершення освітньої програми, що на даному рівні триває принаймні 2 роки та від початку рівня 1 завершує сукупну тривалість принаймні 8 років, у послідовності програм рівня, що однак не є завершальною програмою цього рівня і не дає доступу до вищого рівня освіти.

Часткове завершення рівня освіти 3 (англ. *partial completion of an level of education 3*). Успішне завершення освітньої програми, що на даному рівні має тривалість принаймні 2 роки та від початку рівня 1 завершує сукупну тривалість принаймні 11 років, у послідовності програм рівня, що однак не є завершальною програмою цього рівня і не дає доступу до вищого рівня освіти.